

O značaju in njegovih lastnostnih.

O grškem modrijanu in čudaku Dijogenu se pripoveduje, da je neki dan hodil po atenskih ulicah s prižgano svetilko, kakor da bi kogar iskal. Ko ga vprašajo, kaj išče, se odreže: „Človeka“, in o drugi priložnosti je odgovoril na vprašanje, če so bilo igre dobro obiskovane, kratko: „Gledalec je bilo dovolj, ali ljudij malo.“¹⁾ Kaj je neki hotel Dijogen izraziti s tem svojim čudnim obnašanjem in govorjenjem? Nič drugega, nego dejstvo, da človek kaj malo spozna samega sebe in vsled tega tudi premalo obraja častno službo, katero zavzema v stvarstvu, kakor psalmist pravi: „Človek, ko je bil v časti, ni spoznal, postal je podoben brezumnim živalim.“²⁾

Človek je krona stvarstva.

Človek združuje v sebi neorganično in organično naravo, on je svet v malem, ali mikrokozem, kakor so ga že modrijani stare davnosti imenovali. Vendar vso vidno naravo visoko nadkriljuje po neumrljivi duši, po pameti in volji. Le človek misli in razločuje med vzrokom in učinkom, med čednostjo in pregreho, med dolžnostjo in pravico i. t. d. Le njegova volja ne obvisi na čutnih stvareh, ampak teži po nadčutnih dobrinah, hrepeni po resnici, slavi, po čednosti, lepoti, redu i. t. d.; ona išče neumrljivost in hlepi po neminljivi sreči. Le človek ima samozavest, se spozna kot samosvojno enotno bitje in ve, da je odgovoren za svoja dejanja. Telo in duša sta tako spojena, da tvorita jeden dejalni princip; zato pa se v človeškem srcu rodijo strasti, ki ga ponižajo pod žival, pa tudi zorijo čednosti, ki ga povzdigujejo do najvišje človeške popolnosti.

Človek je nadalje še družabno bitje, ki je v dušnih in telesnih potrebah popolnoma navezano na pomoč drugih. Vez ljubezni ga združi z bližnjim, njemu razodeva z besedo svoje misli in želje in z združenimi močmi se lotita skupnega dela. Le v edinosti je moč in človeštvo je doseglo sedanjo visokost omike v vsaki stroki se zjedinjenimi, združenimi močmi.

Človek sicer premine, a njegova dela žive naprej potomcem v zgled in v izpodbudo. Zategadelj pa je potrebno, da vsak svoje dušne in telesne moči vestno porablja, da mesto, katero zavzema v človeški družbi, vredno in

¹⁾ Binder Encycl. III.

²⁾ ps. 48. 13.

dostojno opravlja, da bo na tak način se svojo osebo dobrodejno vplival na svoje sovrstnike, se svojim zgledom in delovanjem pa na potomce. Ta plemeniti in vzorni smoter doseže le ena vrsta ljudij, ki nosi skupno ime „Značaji“ ali značajni ljudje.

Kaj je značaj?

Beseda „značaj“, kakor tudi grška *χαρακτήρ*, (od *χαρασσειν*, vdolbsti) pomeni znak ali kakovost, po kateri se reči, kraji, ljudje med seboj razločujejo. Tako lahko govorimo o značaju pisave, krajev, vina i. t. d. Navadno pa govorimo o značaju le pri človeku. Rekli bi, značaj v prvotnem pomenu je skupina vseh naravnih, duševnih in нравstvenih lastnostij, po katerih se človek v obče od vseh drugih stvari, posamezni ljudje pa med seboj po plemenih, narodih, stanovih razločujejo.

Ako rabimo besedo značaj pri posameznem človeku, moramo reči, da pomeni v antropologičnem pomenu stalno kakovost človekovo in tako kakovost ima vsak, tudi tisti, ki se imenuje brez značaja.

Človek se razvija po telesu, pa ravno tako tudi po duši. Na duševni razvitek vplivajo različne moči, zunanje, telesne in notranje, odgoja, čas in razmere, v katerih živimo, naš život, temperamenti, nadarjenost i. t. d. Razne boje ima človek prebiti v duševnem življenju, od dneva do dneva si nabira večje spoznanje in več izkušenj, ktere njegovo voljo tako utrdijo, da si napravi stalna načela, po katerih se ravna v svojem mišljenju, teženju in delovanju in od katerih ga tudi nasprotno sile ne morejo trajno odvrniti. Taka trdnost in stalnost se imenuje značaj v širjem pomenu. Kdor toraj po določnih in stalnih načelih o rečeh in dogodkih sodi in se tistih drži v svojem delovanju, je značajan. Po načelih, ktera človeka vodijo vsled fizičnih in нравstvenih mikov v njegovem mišljenju in delovanju, je značaj v raznih ljudeh jako različen. Tako razločujemo po teženju in po vrlinah ljudi ošabnega in ponižnega, čistega in omazanega, pogumnega in plašljivega (boječega) značaja; po dejanjih, kamor vleče teženje, so ljudje krutega in prizanesljivega, neusmiljenega in milosrčnega značaja; po vtisu, kakoršnega napravlja dejanje na sree bližnjega, so osornega in blagega, ostudnega in plemenitega, škodoželjnega in dobrohotnega, prekanljivega in odkritosrčnega značaja. Kdor pa nima stalnih načel, ampak se ravna v svojem mišljenju in delovanju po okolščinah in razmerah, kakor jih dan nanese, je brez značaja.

Navadno pa se oziramo, ko rabimo besedo „značaj“, na нравno stran in pravimo, da ima tisti, ki se drži dobrih in resničnih načel, dober značaj, narobe pa, kdor se drži slabih in neresničnih načel, ima slab značaj. Zato pravi Novalis: „Značaj je popolnoma izobražena volja“ in Goethe: „Zgodovina človekova je njegov značaj“, „Značaj je se zavednostjo stalna volja ali osnovna oblika, ktero si pridobi volja po večkratnih dejanjih. V značaju dospe нравstvena volja do svoje popolnosti.“ (Rumpel.)¹⁾ In tako lahko rečemo, v ožjem

¹⁾ Röntgen, str. 181.

pomenu zaznamuje beseda značaj „določno izražen znak duševnega življenja, katero teži z vsemi silami po plemenitnih predmetih in je v tem teženju stalno, krepko, odločno.“¹⁾

Ali je mogoče in tudi potrebno za vsakega, pridobiti si značaj?

Na to dvojno vprašanje nam odgovarja v kratkem Kant tako-le: „Imeti značaj, to je najmanje, kar zahtevamo od pametnega človeka, pa velja tudi največ po notranji vrednosti (človeški dostojnosti): zaradi tega mora biti tudi najnižji pameti možno — imeti značaj in značaj mora po svoji vrednosti presežati največje prirodne darove.“²⁾

Možnost in potrebo si pridobiti značaj bi mogli tajiti le tisti, ki trdé, da je človek zvišana živalj. Res ima žival meso, kosti in kri, ima čute in čutno teženje, napravlja po nagonu umetna bivališča, vendar pa nima duha, kateri bi mislil, spoznaval in presojal, ne volje, ki bi hlepela po višji lepoti in dobroti. Pri njej ni samozavesti, ni nobenega napredka, ona mora vedno tako delati, kakor dela. Človek pa je sloboden, da se odloči za to ali ono reč.

Sicer zanikujejo tudi slobodo človeške volje nekteri modroslovci, tako imenovani deterministi, ki trdé, da vse naše delovanje neizogibno določujejo notranje in zunanje sile, da je toraj človek nekako stroj, kterega gonijo prirodne sile ali tudi božja roka, da se jim nikakor ne more vstavljati. Da pa temu ni tako, nas uči naša pamet.

Mi razločujemo s pomočjo svoje pameti razne dobrine in o teh preudarjamo, ktera donaša več haska. Ako bi ne imeli v sebi sposobnosti izbrati si to ali ono izmed vseh drugih, ampak bi nam bilo teženje po določeni dobrini že odmenjeno, k čemu potem zmožnost med raznimi dobrinami razločevati. — Sploh pa imamo že pojem slobode v svoji zavesti. Vsak pojem mora imeti svoj predmet, od kterega si pojem tako rekoč odlučimo. Od kod vzame naša pamet ta pojem? Gotove ne iz zunanje izkušnje, kajti vse zunanje reči in prikazni so pod prirodnimi zakoni. — Vzame ga iz notranje izkušnje, iz naše zavesti. Iz tega pa sledi, da mora naša volja v resnici slobodna biti, ker bi mi drugače tega pojma imeti ne mogli.

Še bolj nas tega uči naša zavest.

Svesti si smo, da lahko izmed različnih rečij eno ali drugo storimo, da celo eno in isto lahko storimo ali opustimo. Pri vsakem dejanju, kteregakoli izvršimo, se zavedamo, da smo se prostovoljno za njega odločili. Ako govorimo, čutimo v sebi slobodo molčati. Ali, ako ti igraš na harmonij ali na gosle, veš, da bi takrat lahko pel, da lahko dolgo igraš, da lahko eno in isto večkrat ponavljaš ali katero novo zasučesh. In morebiti ti kdo zbadljivo reče: „Ti jenjaj, za danes je že dovolj“ in ti se mu odrežeš: „Zdaj pa še bom nalašč naprej igral“, je gotovo to živ dokaz svobodne volje. Mnogokrat zarudi lice naših prijateljev v sveti jezi, ko nam prigovarjajo, da bi to storili, ali ono opustili, ali, ko nam dokazujejo, da je naše početje škodljivo, da

¹⁾ Lampe str. 495, II. d.

²⁾ Anthropol. p. 217. Lampe II. 496.

celo nespametno, mi pa se kratko obregnemo: „vse zastonj, jaz ostanem pri svojem sklepu, sic volo, sic jubeo!“

Mi pa smo si tudi svesti, da ni take moči, ki bi nam mogla vsiliti kako dejanje ali nas odvrniti od njega. Telo se sicer da prisiliti, nikdar pa ne duša. S prigovarjanjem, s pretenjem, z mučenjem in se stradanjem je mogoče, nekako človeka pripraviti, da se na videz vda, da pa kaj v resnici hoče ali noče, to je popolnoma v njegovi oblasti. Mučence so vlačili v svetišča malikov in sipali v njihove pesti kadilna zrna, da so se po tistih valile na mališki zrtvenik. Toda s tem niso mučeniki zatajili vere, da, celó najhujše muke jim je niso odvzele.

Kolikokrat se zgodi, da se človek odloči za kaj hudega, ako ravno ima veliko več nagibov za dobro in drugokrat pa ravno nasprotno. Zato imenujemo heroizem ali junaštvo tisto odločnost, po kateri človek izpolnjuje svojo dolžnost in vsako še tako močno nasprotno nagnenje premaguje, kajti takrat premaga pamet strasti.

Slobodo volje nam spričujejo tudi dejstva naše notranje izkušnje.

Mi premišljujemo, preden se lotimo kakega dejanja. K čemu predarjati, če nismo slobodni? Izvršitev dejanja tudi lahko preložimo. Kako je to mogoče, če smo po silnejših nagibih nujno determinirani, da takoj izvršimo dejanje, kakor hitro oni začnejo na nas vplivati? In kdo ne pozna kesa in očitanja, ki nas muči od jutra do večera in od večera do zore, kedar se zavedamo, da nismo česar dobro storili in kako iz srca želimo, da bi le tega nikdar ne bili storili? Zato navadno potem sledi trdni sklep, zana-prej drugače ravnati, to opustiti, drugo pa storiti. In da bi naši dobri sklepi gotovo dosegli svoj smoter, napravljamo celo namene, kaj in kje bomo nameravano storili in po čem se ravnali. Vse to je sad slobode. Ako dijak vsled bolehnosti ne izvrši uspešno šolskega leta, se bo sicer morebiti žalostil, pa očitati si nima ničesar in tudi drugi mu ne bodo očitali. Ako pa dobi vsled nemarnosti slabo spričevalo, ga bodo karali stariši, peklo pa bo tudi njega samega, da je zapravil zlati čas. Gotovo je to živ dokaz slobodne volje.

Slobodo volje nam spričujejo dejstva zunanje izkušnje vseh narodov, vseh časov in krajev.

Vsi narodi vseh krajev in časov imajo svoje postave in govorijo vsled tega o pravicah in dolžnostih. Kako bi mogli postavodajalci dajati postave in zahtevati od podložnih, da jih izpolnujejo, in obratno, kako bi mogli podložni iz postav za se izvajati pravice, ki jim gredo in kako se vezati na dolžnosti, ki jim nalagajo postave, ako so brez slobode? Morali bi se marveč vdali silnim nagibom, kateri neovrgljivo določujejo njih dejanja.

In od kod razloček med dobrimi in hudimi dejanji? Če se tudi razni narodi ne strinjajo v tem, kaj je prav za prav dobro in kaj hudo, ali v tem so vsi jedini, da je dobro in zlo in da je med obema bistvena razlika. In ravno zato dajajo zakonodajalci zakone, da bi ljudi nagibali k dobremu in jih odvrčevali od hudega. Ako bi človek ne imel slobodne volje, ampak bi ga k delovanju gnala absolutna sila, bi za njega ne bilo ne pravno dobrih, ne pravno zlih dejanj, ter bi tudi ne imela nobene pravne vrednosti. Še več. — Človek bi tudi za nja ne bil odgovoren. In zopet se moremo vprašati: „Od kod pa imajo ljudje vseh časov in krajev zavest in navado, človeka hva-

liti, ki po njihovem nazoru dobro dela, ali ga celo odlikovati, onega pa, ki po njihovem nazoru stori kaj hudega, grajati ali kaznovati? Od kod pojem o zasluženju in zadolženju ali krivdi, o plačilu ali kazni? Le za svoja dejanja odgovoren človek se mora poplačati in kaznovati; odgovoren pa ni drugi nego tisti, ki ima slobodno voljo. Iz tega očitvidno sledi, da je človek ali sloboden, ali pa so pojmi o zasluženju in krivdi, o plačilu in kazni i. t. d. brez temelja, kar pa ni mogoče. „Če bi človek slobodne volje ne imel, bi bila kazen krivična in plačilo“¹⁾, pravi sv. Avgustin.

Slobodo volje nam spričuje vsakdanje življenje.

Vsaka družba mora biti organizirana, da obstoji. V organizirani družbi pa morajo biti taki, ki zapovedujejo in taki, ki ubogajo, sicer se družba ne drži. Vsako podjetje, ves promet in vsa kupčija, da, skoraj vsako delo sloni na pogodbi. V vsaki pogodbi, bodisi vrste ktere koli, stavijo drugi pogoje, drugi se pa na nje vežejo. Vse to bi bilo nemogoče, če bi ne imeli slobodne volje. Udje družbe bi se ne mogli vezati na pravila, pogodniki ne na pogodbine, ker bi bili brez slobode, le orodje nepremagljivih sil, ki jih nujno determinirajo za določeno dejanje.

Nadalje ljudje dobro razločujejo v svoji vesti, v svojem mnenju in v javni pravilni sodbi med dejanjem, katero je kdo storil bodisi popolnoma ali le deloma prostovoljno in za katero je tudi v istem razmerju odgovoren in med dejanjem, kterega ni storil prostovoljno in za katero se on sam nima in ga tudi drugi ne morejo imeti odgovornega, n. p. nenameravan umor, ali umor v sili, v obupu, iz strahu i. t. d.²⁾

Tako toraj kaže naše ravnanje v dejanskem življenju slobodo naše volje.

Iz teh kratkih potez o slobodi človeške volje se razvidi, da, kdor taji slobodo volje, s tem razdira temelj družabnega in državnega življenja. On vniči vsako zasluženje in plačilo in osmeši vsako krivdo in kazen, pokonča vse vzore in izpihne vsako višje hrepenenje, ovrže vrednost odgoje in onemogoči npravstveno življenje. Kdor taji slobodo, mora tajiti tudi osebnega, neskončno svetega Boga, ali pa Boga napraviti za učitelja vseh hudodelstev sveta. Človeka samega pa postavi v eno vrsto z živali, ali prav za prav pod živali; kajti živali goní vstvarjen nagon, ki se njihovi naravi prilega, človeka bi pa gonile kakor mrtev stroj skrivne sile. Seveda, kdor kaj takega trdi, zavrže s tem mogočnost značaja. Toda človek nikakor ni stroj nujnih sil, ampak je sloboden, izvzemši, če se sam rad vrže v tok strastij, potem drvé žnjim naprej, ne da bi se jim mogel uspešno ustavljati brez božje pomoči. Zato uči sv. Duh: Bog je stvaril v začetku človeka in ga prepustil oblasti njegove (lastne) odločbe . . . Predložil ti je vodo in ogenj; stegni svojo roko, po čem hočeš. Pred človekom je življenje in smrt, dobro in hudo: kar se mu dopade, bo se mu dalo.³⁾

Neovrgljiva je resnica, da vplivajo na človeško voljo, ker obstoji človek iz duše in telesa, razni činitelji, ki skušajo nekako oslabiti ali omejiti pros-

¹⁾ De lib. arb. l. 2. c. 1. Et poena iniusta esset et praemium, si homo voluntatem non haberet liberam.

²⁾ Stöckl I. d. p. 58.

³⁾ Eccl. 15. 14. 17. 18.

tost volje. Prvi činitelj je naše lastno telo z vsemi potrebami. Ono potrebuje vsakdanjega kruha in pridobivanje tistega je več ali manj odvisno od drugih, ki premnogokrat omejujejo delavnost slobodne volje na zunaj ali v javnosti in tudi v najožjih krogih. Veliko vplivajo na voljo tudi različne družbe, kamor zahajamo, kraji, v katerih se zadržujemo, stan, v katerem živimo. Večkrat odvzame tudi enolično in duhamorno delo volji vsako slobodno gibčnost

Najbolj pa vpliva na voljo popačenost narave. Sicer trdi Rousseau v svoji knjigi *Emile*, da je priroda na sebi dobra in dobro je tudi vse, kar iz njene roke pride, le človek jo pokvari po družbi, odgoji in prosveti; enake misli je Platen in mnogo drugih. Po tej trditvi bi bil toraj novorojen otrok po naravi dober, od tod tudi Rousseau-ovo geslo: „Retournons à la nature.“ Da temu ni tako, nas učijo že modri možje paganske davnosti. Seneka piše v svojem 50. pismu: „Kaj vendar sami sebe varamo? Ni zunaj nas hudega, ampak v nas samih je, v našem srcu ima sedež.“¹⁾ In kako znane so besede Ovidove: „Kaj drugega svetuje poželjenje in kaj drugega pamet; vidim, kar je boljšega in je odobrim, ravnam pa se po tem, kar je slabšega.“²⁾ Največji mislec stare davnosti, Aristotelj, reče: „Človek drugače spozna in drugače stori.“³⁾ In knjiga vseh knjig, sv. pismo v stari zavezi, govori: „Čut in misel človeškega srca sta nagnjena k zlu od njegove mladosti“⁴⁾ in kako bridko toži sv. apostel Pavl v listu do Rimljanov: „Prodan sem v sužnost greha, kajti jaz ne delam dobrega, katero hočem, ampak delam hudo, katero sovražim.“ „Drugo postavo čutim v svojih udih, ktera se bojuje zoper postavo mojega duha, ktera me deva v sužnost pod postavo greha, ki je v mojih udih.“⁵⁾

Tega pa nas uči tudi skušnja. „Kdor misli, da je človek v prirojenem stanju dober, naj si malo ogleda zglede nerazkačene grozovitosti pri raznih divjih narodih na otokih in na planjavah severno zapadne Amerike, kako moré, ne da bi od tega imel kdo kakšen hasek in našel bo napako surovosti v toliki meri, da bo kmalo to trditev popustil.“ (Kant.)⁶⁾

Naša narava je pokvarjena, to se ne da tajiti, pa človek je zmožen in tudi dolžen jo oblaziti in brzdati. Kakor jezdec vkroti divjega konja z uzdo in ga vodi, tako more in mora človek se svojo trdno voljo brzdati in voditi popačeno naravo. Kajna, ktereja je trla zavist, posvari ljubeznjivo Gospod, rekoč: „Zakaj se ježiš in zakaj ti je upadel obraz? Ali ne boš prejel plačila, ako dobro delaš; če pa hudo, ali ne bo takoj greh pred durmi? Toda podvrzi si njegovo poželenje in gospoduj nad njim.“⁷⁾

Človek mora gospodovati nad popačenim poželenjem ter se postaviti na trdni temelj pravnosti. „Bistvo vse нравstvene vrednosti naših dejanj je

¹⁾ Quid nos decipimus? Non est extrinsecus malum, intra nos est, in visceribus ipsis sedet. Senec. Ep. 50.

²⁾ Aliudque cupido, mens aliud suadet, video meliora proboque, deteriora sequor. Ov. Metam. VII. 19.–21.

³⁾ Ἄλλο νοεῖ καὶ ποιεῖ ἄνθρωπος. Ar. V, Probl. sect. XXX. 12.

⁴⁾ I. Mos. VIII. 21.

⁵⁾ Rom. VII. 14, 15, 23.

⁶⁾ Hettinger I. od. 2. d.

⁷⁾ I Moz. IV. 6. 7.

zavisno od tega, da vodi нравstvena postava neposredno našo voljo. Nравstveno slobodni volji mora dati smer samo postava, ne samo brez sodelovanja čutnih mikov, ampak celó z ogibanjem tistih in z odstranjenjem vsega nagnjenja, če bi vtegnilo biti tisti postavi nasprotno.“ (Kant.)¹⁾ Kaj lepo to izrazi od sv. Duha razsvetljeni kralj Salomon: „Boj se Boga in spolnuj njegove zapovedi, to je celi človek.“²⁾ Nikdar ni človek imenitnejši, kakor takrat, če svoje dolžnosti vestno izpolnjuje in se stalno zoperstavlja hudemu nagnjenju, ter nižje teženje v sebi zaduši, držeč se pravila „ad maiora natus sum“, „za višje reči sem se porodil.“ Takrat se namreč človek pokaže v svoji pravi vrednosti kot zvišano bitje, ki se svojim umom in svojo voljo vlada nad nižjo naravo ter tako izpolnjuje povelje Stvarnikovo: „Podvrzite si zemljo in gospodujte črez ribe morja in ptice neba in črez vse, kar živi in se giblje na zemlji.“³⁾

Značaj si pridobiti je toraj možno, ker ima človek slobodno voljo; vendar pa je treba borbe, ker vplivajo na voljo neugodno razni činitelji, najbolj pa popačena narava.

Ktere lastnosti mora imeti dober značaj?

Umeten slikar slika umetnine. Kjerkoli dela, zapušča sledove svoje umetnosti. Njega cenijo in častijo, njegove umotvore občudujejo in posnemajo, in njegove podobe iščejo. Takšen umetnik mora biti človek v duševnem življenju. On je нравstveno bitje; mora toraj delati samo to in tako, kar in kakor je primerno in dostojno njegovi razumni naravi na sebi in v njeni primeri z vsemi drugimi bitji. Kamorkoli ga božja previdnost postavi, mora svoje mesto tako izpolnjevati, da ga bodo cenili, ga iskali in njegov zgled posnemali.

Človek je razumno in slobodno bitje. Razum ga uči, da ima dolžnosti do Boga, do bližnjega in do samega sebe. Ker pa ni samo razumno, ampak tudi slobodno bitje, ni prisiljen k izpolnjevanju teh dolžnostij. Kdor jih izpolnjuje, je нравno dober. Kdor pa si pridobi ročnost, da je vedno pripravljen jih izpolnjevati, ter jih po mogočnosti tudi izpolnjuje, tisti je нравno kreposten.

Nравstveno krepost si pridobimo in pridobljeno izpopolnimo s tem, da svoje dolžnosti, t. j. dobro, stalno opravljamo in zapreke, ki nam branijo dolžnosti izpolnjevati, t. j. hudo, stalno odvrčujemo. Kdor se trudi svojo voljo popolnoma vravnati po božji volji in svoje strasti podvreči нравstvenemu zakonu, ta si pridobi nagnjenje in ročnost za dobro in to je bistvo нравstvene kreposti in ob enem korenina vsake druge kreposti.

Krepost pa ima že tudi v sebi tisto нравstveno moč, ki je potrebna, da človek izpolnjuje zakone нравnosti tudi takrat, ko ga od tistih odvrčujemo strasti in skušnjave, ter ga vabijo in vlečejo na nasprotno stran.

Ta нравstvena moč pripomore človeku do oblasti nad seboj, da za časa viharjih skušnjav in strastij hodi po poti нравnosti. Tako toraj krepost pripelja ne le do нравstvene popolnosti, ampak tudi do нравstvene slo-

¹⁾ Röntgen str. 185.

²⁾ Eccles. XII. 13.

³⁾ I Moz. I. 28.

bode. Nравstvena sloboda, ki obstoji v tem, da človek gospoduje čez sebe tako, da vse svoje mišljenje in teženje stavi pod vodstvo pameti in božjih zapovedij ter ga naravna le na dobro, je temelj dobrega značaja.

Kreposti so navezane na štiri duševne moči, na pamet, na voljo, na pozitivno teženje ali želenje v obče in na negativno teženje ali odbijalno želenje. Formalni predmet nравnih krepostij je nравno dobro, to je, izpolnjevanje nравnega zakona. Da pa je to možno, mora naša pamet poznati nравni zakon in ga ob vsakem slučaju pravilno rabiti. K temu pripomore prva lastnost dobrega značaja, ki se imenuje modrost (prudentia).

Modrost je krepost naše pameti, po kateri mi v vsakem slučaju prav razsodimo, kaj nравni red od nas zahteva. Razmere v človeškem življenju so take, da ni dovolj le dobro hoteti, ampak treba je skrbno presoditi, kako se naj ravna ravno v tem slučaju, ktera sredstva so ravno za ta slučaj najboljša in najbolj priležna in kako jih moramo rabiti ravno v teh razmerah. Le spomnimo se Natana, kako nežno sredstvo si izbere, da opozori Davida na storjeni greh. — Modrost, če tudi krepost naše pameti, se rodi iz nравstveno dobre volje in vrvnava človeka vsestransko, posebno, kar se tiče poslednjega in najvišjega smotra. Kdor nima nравstveno dobre volje, se nikakor ne bo trudil, v svojem delovanju in ravnanju pogoditi s primerno modrostjo v vsakem obziru tega, kar je najbolj priležno nравnosti. Zato beremo v bukvah Pregovorov: „Začetek modrosti je strah božji“¹⁾ in psalmist dostavi: „In kdor se po tem ravna, ima dobro pamet.“²⁾

Modrost vodi nравstveno zadržanje človekovo in določuje vsem drugim krepostim prave meje, da ne izgube značaja pravih krepostij. Sv. Bernard pravi: „Modrost je voditeljica krepostij in ima krmilo na voznji skozi življenje.“³⁾ Dá se primerjati vojskovodji, ki napravi vojni načrt in odkáže častnikom in vojakom prostore. Ona vrvnava našo dejanje po zakonih nравnosti, usposobi pa tudi druge voditi.

Vsako naše dejanje mora imeti dober namen in mora rabiti dobra sredstva; če se potem tudi izjalovi uspeh, nas vendar tolaži misel, da smo nameravali dobro in najboljše. Kdor brez dobrega in pravega namena dela, prazno slamo mlati. „Quidquid agis, prudenter agas et respice finem.“ „Karkoli storiš, stori modro in oziraj se na izid.“ Samo dober namen še sicer tudi ne zadostuje, treba je zato previdne gorečnosti. „Modrost brez gorečnosti je slabotna in zaostaja, gorečnost brez modrosti se spotika in kaj rada prenegli.“⁴⁾ „Festina lente.“⁵⁾ „Hiti, pa se ne prenegli.“

Rimskega malika Jana, boga miru, so obrazovali z dvema obrazoma, z jednim je gledal naprej, z drugim nazaj. Bajkoslovje pripoveduje o njem, da je bil v dobi zlatih časov kralj v Laciji in da je imel dva obraza, z jednim je gledal v prihodnost, z drugim pa v preteklost, ter se na oba časa oziral pri vseh rečeh.⁶⁾ Temu maliku je podobna modrost ali boljše, moder človek. On se spominja preteklosti, tega, kar je doživel, izkušenj, ktere si je nabral — preteklost uči. Se uči razumevati sedanost, t. j. razmere časa, kraja, ljudij in okolščin, kakor tudi nравna sredstva, ki so za te razmere edino veljavna.

¹⁾ Preg. I. 7. — ²⁾ Psal. 110. 10. — ³⁾ Bern. s. Cant. — ⁴⁾ S. Bern. s. Cant. — ⁵⁾ Suet. V, Aug. 87. — ⁶⁾ Binder. Real. Enc. V.

Sv. Pavl pride na svojem drugem potovanju v Atene oznanovat sv. vere. Preden začne to imenitno delo, prehodi mesto, da bi spoznal ljudstvo in njegove posebnosti. Potem še le javno nastopi na Areopagu z mogočnim govorom, kteremu je izbral tistim razmeram jedino priležni uvod, rekoč: „Možje Atenci! Po vsem vas vidim, da ste nekako preverni. Ko sem okrog hodil in ogledoval podobe vaših bogov, našel sem tudi oltar, na kterem je bilo napisano: „Nepoznanemu Bogu.“ Kogar toraj častite, dasiravno ga ne poznate, tega vam jaz oznanujem.¹⁾

Modri sprejema tudi nauke in nasvete drugih, posebno izkušenih ljudij in pametno primerja sedanost s preteklostjo in sredstva v sličnih slučajih ter obrača oprezno svoje oči tudi na prihodnost. Prelepa sta izgleda, koja da božji zveličar, ko pravi: „Kdo izmed vas, ki hoče staviti stolp, se prej ne vsede, in ne preračuni potrebnih stroškov, če ima dovolj, da dokonča stavbo, da se mu, ko je položil temelj in ne more dokončati stavbe, ne bodo vsi smejali, ki to vidijo, rekoč: ta človek je začel staviti in ni mogel dokončati. Ali kteri kralj, ki hoče iti v vojsko zoper drugega kralja, ne bo prej premislil, če more z desetimi tisoči iti zoper tistega, ki pride z dvajsetimi tisoči zoper njega, da ne bo, ko še je oni daleč, poslal poslanca, da prosijo miru.“²⁾

Modrost ne sme pogrešati previdnosti, ki gleda ostro na najbolj varno pot, koja pelja do postavljenega smotra. Paziti mora na čas in na ugodne priliko, ki se ponujajo, kajti zamujeni čas se ne da več popraviti in dane priliko se redko povrnejo. Le modra pazljivost odstrani zapreke, ki se postavljajo vsaki dobri stvari na pot in ogladi cesto do zaželjenega konca.

Druga lastnost, ktero mora imeti značaj, je pravičnost (justitia).

Človek je družabno bitje, ima toraj dolžnosti in pravice do drugih. Te dolžnosti in pravice pripoznavati, jih pri svojem početju in delovanju uvaževati in uresničevati, je imenitna naloga in se mora zahtevati od vsakega, ki hoče veljati za poštenjaka. Ravno k temu pa nam pripomore pravičnost, ki je krepost, koja nagiblje našo voljo dati vsakemu, kar mu gre. „Pravičnost je tista krepost, ki da vsakemu svoje“³⁾, pravi sv. Ambrož. „Pravičnost je trdna in stalna volja, dati vsakemu njegovo pravico“⁴⁾, tako jo opisuje Ulpijan, pravoslovec cesarja Aleks. Severa. Pravičen je toraj tisti, ki vsak čas hoče le to, kar je prav in pravično in je pripravljen, vsakemu dati, kar mu gre. Seveda mora biti pravičnost združena z ljubeznijo, da damo bližnjemu dobrovoljno, kar mu po pravici gre in da mu po mogočnosti tudi tam pomagamo, kjer prav za prav nima pravice terjati naše pomoči, pa je v sili. Moramo pa tudi opustiti vse, kar nasprotuje pravicam drugih ali vsaj krši njihove pravice. Modrost celó zahteva, da opustimo dovoljeno dejanje, če se lahko zgodi brez posebne škode, da ne nasprotujemo tudi navideznim pravicam bližnjih, ter jih ne žalimo in ne pohujšujemo. Če tudi ni bilo prepovedano jesti malikom darovanega mesa, je vendar sv. Pavl opustil, da bi

¹⁾ Dej. ap. XVII. 22, 23.

²⁾ Luk. 14. (28—32).

³⁾ Justitia est, quae suum cuique tribuit. S. Amb. de off. c. 24.

⁴⁾ Justitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi. Ulp. (Pandekten.)

v veri slabim bratom, ki so se nad tem spotikali, pohujšanja ne dajal in on piše: „Zatoraj, če jed pohujša mojega brata, ne bom jedel mesa vekomaj ne, da brata ne pohujšam“¹⁾.

Vsak človek stoji v trojnem razmerju do družbe in sicer a) kot posameznik do cele družbe. V tem razmerju mora posameznik storiti, kar je za občni blagor potrebno in kar tudi družba sme in mora od njega zahtevati. Ako je posameznik predstojnik družbe, mora dajati postave, zapovedi, ukaze, naredbe, da celo navodila, ki se ozirajo na občni blagor, ne pa na zasebni, bodisi lastni, ali samo posameznega uda. To velja o predstojniku vsake družbe.

Ako pa je posameznik podložnik, mora z vestnim izpolnjevanjem postav in zapovedij po sposobnosti pospeševati občni blagor in to velja o podložnih sv. cerkve in svetne države v vseh njunih oddelkih. Dolžnosti, ki se v tem razmerju zanemarjajo, se ne morejo nikdar popraviti, ker se nikdar ne vrnejo iste priloznosti z istimi predmeti.

b) V razmerju kot ud do istopravnih soudov družbe. Vsak je za se samostalna oseba, ki ima pravico imeti, kar je njegovega in tudi zahtevati, kar mu gre, in sicer od vseh drugih soudov, kakor od družbe kot take. To razmerje vravnava medsebojno občenje in promet, tako, da se za dano in prejeto vrne danemu in prejetemu pristojna vrednost. Nikdo naj ne išče na račun drugih dobička. Kdor pa bi to storil, mora povrniti, res clamat ad dominum. Walter Scott, slavni romanopisec skotski je zabredel po krivdi knjigotržca Constable v dolgove. Noč in dan se je trudil, da bi tiste odslužil. Vsled prevelikega napora zadela ga je kap. Kako hitro pa se mu je malo zboljšalo, segel je zopet po peresu, da bi svoje delo nadaljeval. Svojim prijateljem, ki so ga svarili, je rekel: „Če dolgove poplačam, bom žel hvaležnost upnikov in tolažbo lastne vesti. Če pa tudi ne bom mogel vsega popraviti, umrl bom vsaj kot poštenjak“, kajti, „ako bi tudi vse izgubil, ohranil bom vsaj svojo poštenje neomadeževano“, piše svojemu prijatelju.²⁾

Isto velja tudi o raznih pogodbah. Pogodniki morajo svoje pogodbe vestno izpolniti, če so tiste utemeljene po nraavnih in postavnih zakonih.

c) V razmerju, v katerem stoji cela družba do posameznega uda. To razmerje se kaže v tem, da predstojniki družbe dobrote in bremen, ktera imajo med več udov razdeliti, razdelijo v tisti meri, kakor pripadajo posameznim udom. Vsak ud ima več ali manj zaslug, zato mora tudi biti razdelitev tem zaslugam primerna. Kaj družega je, če se gre za darila, ki se imajo razdeliti med ponesrečene ali revne. Takrat se mora ozirati na velikost revščine in deloma na zasluge, da tisti, ki so najbolj ubogi in če je več enako ubogih, tisti, ki so bolj podpore vredni, več dobé. Če pa se gre za nakladanje bremen, potem je treba gledati na tiste, ki morejo v razmerju z drugimi več nositi, ki so toraj premožnejši in bogatejši, da se jim več naloži.

Vesoljno pravilo mora sploh veljati, da se zasluženju da plačilo in sicer pristojno plačilo, krivdi pa kazen in sicer zaslužena kazen.³⁾

¹⁾ I. Kor. 8. 13.

²⁾ Smils 241. Binder zv. 9. str. 376.

³⁾ Cathrein 293.

S pravičnostjo v ožji zvezi so one kreposti, po katerih spolnujemo dolžnosti, ki so tako velike in veličastne, da jih nikdar popolnoma dopolniti ne moremo ali pa dolžnosti, ki so tako neomejene, da jih po pravici spolnovati nismo dolžni. K prvi vrsti kreposti pripada vera (Religio). Vera nakloni našo pamet, da Boga kot najpopolnejše bitje spoznavamo, nagne našo voljo, da ga pripoznamo in s tem stopimo v pravo razmerje med seboj in Bogom. Naša volja in naše čustvo nas žene, Boga, kterega kot najvišje in najpopolnejše bitje spoznamo, ljubiti in sicer z najvišjo ljubeznijo, in v njega staviti vso svoje zaupanje, da nam da zveličanje in sredstva tisto doseči. Ako Boga spoznamo in ga pripoznamo kot najvišje in najljubeznivejše bitje, ga moramo tudi častiti v mislih, besedah in dejanjih, t. j. z naši naravi pristojnim in s potrebnim, se znotranjim in zunanjim bogočastjem.

Bogočastje je izraz prave razmere med nami in Bogom. Krepost vere naganja človeka, da si izpopolni spoznanje božje in božjih resnic, da sredstva, ktera mu v to ponuja Bog sam v razodetju in po sv. cerkvi in ktera mu podaja zgodovina in deloma modroslovje, porabi skrbno in vestno, ker le tisti, ki Boga prav spozna, tudi Boga prav časti. Vera je podlaga nrvnosti. Verske dolžnosti so glavni del nrvstvenih dolžnostij. Kdor zavrže Boga, zavvrže s tem tudi nrvstveni zakon in podmakne podlago vsaki kreposti. Brez vere ni mogoče, da bi imel kdo v resnici dober značaj, kajti le vera da moč, da spolnuje človek dolžnosti do bližnjega, tudi tiste, ki so težavne in imajo nevarnosti in velike napore za seboj. Pač resnične so besede, ktere je govoril grof Thun l. 1870: „Veliki značaji, naj že bodo v priprostih hišicah ali v palačah, se moreje razvijati le na temelju trdnega prepričanja in v hlepenju po vzornih smotrih. Kogar vest pa bridki dvomi mučijo in kdor je popolnoma zgubil vero na absolutno resnico, kojega pamet se bavi le s kritiko in nikdar ne dospé do uspeha neovrgljivo pozitivnega prepričanja in kogar teženje se obrača do namer, ki se od dneva do dneva izpreminjajo, ktere ga silijo obračati svoj plašč zarad udobnosti tje, od koder ravno veter vleče, pri tem ne moremo govoriti o razvitku trdnega značaja. Le krščanstvo oboroži človeka z nepremakljivim prepričanjem in mu stavi veličastne smotre pred oči.“¹⁾

Za Bogom so stariši naši največji dobrotniki na zemlji; za to se ni čuditi, da za vero kroži okoli pravičnosti pije teta (pietas), to je tista krepost, ki nas navaja, da svojim roditeljem in njihovim namestnikom skazujemo spoštovanje, ljubezen in pokorščino.

Svoje stariše spoštujemo, ako pripoznavamo svojo odvisnost od njih in jim toraj skazujemo čast v srcu, v besedi in v dejanju. Svoje stariše ljubimo, ako smo jim vdani, jim dobro hočemo in po mogočnosti tudi storimo. Ako delamo se svojim obnašanjem njihovemu imenu čast in jih ne zapustimo v telesni in v dušni sili. Ljubezen do starišev prinese obilno blagoslova. Pokorni pa smo svojim starišem, ako izpolnujemo povelja starišev, če niso božjim zapovedim nasproti; takrat velja beseda sv. Petra: „Boga je treba bolj slušati, kakor ljudi.“²⁾ Nikakor pa niso otroci navezani na pokorščino do starišev, ko si volijo poklic, ampak samo na njihov dober svet.

¹⁾ Hammerstein. Charakterb. 28.

²⁾ Dej. ap. 5. 29.

Spoštovanje, ljubezen in pokorščino moramo skazovati tudi svoji domovini v ožjem pomenu, kjer smo se porodili in kjer smo bili izgojeni, kakor tudi domovini v daljšem pomenu, kjer smo se nastanili in ktera nas redi. Spoštovanje, ljubezen in pokorščino dolgujemo pa tudi narodu, kateremu pripadamo.

Do višjih in predpostavljenih terja pravičnost spoštovanje (observantia), ki se kaže posebno v tem, da jim radovoljno skazujemo čast in podložnost, ktera jim gre zaradi visoke službe in imenitnih prednostij. Kako lepo izrazuje to sv. Pavl se svojim obnašanjem v Jeruzalemu. Bil je pred visoki zbor postavljen, da bi se zagovarjal. Pa le nekaj besed je izgovoril in Ananija, visoki duhoven in predsednik sodišča, ga je dal udariti po ustih. Sv. Pavl mu na to reče: „Tebe bo udaril Bog, pobeljena stena. Ne sedi ti tukaj, da me po postavi sodiš in ti zapoveduješ mene biti zoper postavo?“ Ko so ga pa okoli stoječi opomnili, da je ta veliki duhoven, se je ponižno opravičeval rekoč: „Bratje, nisem vedel, da je visoki duhoven. Zakaj pisano je: „Kneza ljudstva ne preklinjaj.“¹⁾

Spoštljivost slednjic nagiblje našo voljo, da skazujemo čast starosti. Kdor je preživel veliko let, je tudi veliko pretrpel in marsikaj bridkega izkusil v blagor bližnjemu in domovini. „Pred sivo glavo vstani in spoštuj osebo starega človeka.“²⁾ Božji Učenik vse dolžnosti pravičnosti in vseh ž njo spojenih krepostij z velevažnimi besedami kratko izreče: „Dajte cesarju, kar je cesarjevega in Bogu, kar je božjega.“³⁾

S pravičnostjo v zvezi so kreposti druge vrste, ki njeno veljavo in častiljivost vzdržujejo ali pa povečajo.

Med kreposti, ki častiljivost pravičnosti vzdržujejo, spada pred vsemi drugimi resničnost (veracitas), po kateri ljubimo resnico in sovražimo laž. Resnicoljuben pa se sme imenovati le tisti, ki govori in dela tako, kakor misli. Resnicoljub ne zamolči resnice, če mu veleva pamet, da jo razodene in dana beseda se bo strinjala z dejanjem. Resnico govoriti nam veleva Bog, večna resnica in tega nas uči tudi naša pamet. Dar jezika smo prejeli za to, da tudi drugim razodenemo, kar spoznamo za resnico. Kdor pa vedoma in svojevlečno pove drugemu kot resnico, kar ima sam za neresnico, ta ga prevvari in ravna zoper nravni zakon.

Človek je že tako stvarjen, da hrepeni po resnici kot dobrini (bonum intellectus) in njegov duh sovraži zmoto in laž kot nekaj hudega (malum intellectus). Človek se veseli, če spozna resnico in se žalosti, če ne more najti resnice. Zato se tisti, ki vedoma pove bližnjemu neresnico, da bi ga premotil, pregreši zoper ljubezen do bližnjega. Razven tega pa je odgovoren za vso škodo, ki sledi iz te premote za bližnjega in za njegove sodruge, ker bo vsled te prevare napačno uravnal svoje delovanje. Tu velja opomin sv. Pavla: „Odložite laž, vsak govori resnico se svojim bližnjim, kajti mi vsi smo udje med seboj.“⁴⁾

¹⁾ Dej. ap. XXIII. (1—5).

²⁾ III. Moj. 19. 32.

³⁾ Mat. 22. 21.

⁴⁾ Efež. 4. 25.

Resničnost je podlaga vsakoršnega medsebojnega in družabnega življenja, za to je bila pri raznih narodih in pri vseh poštenih ljudeh v visoki časti. O Perzih se pripoveduje, da so otroke učili jezdit, puščice strelati in govoriti resnico. Egiptovski duhovni so obesili novemu vladarju safir na vrat, v opomin, da ljubi resnico in sovraži laž. Grški modrijani so smatrali resničnost za lastnost, po kateri postane človek Bogu podoben. Tako je slavni Pitagora odgovoril, ko so ga vprašali, kedaj je človek Bogu podoben: „Ako govori resnico.“¹⁾ Epaminond in Aristid tudi v šali nista govorila neresnice. Stari Rimljani so lažnivcem z razbelenim železom vžigali znamenje sramote, ter so smatrali laž za veliko gnusobo svobodnega državljana.²⁾ Duh božji, ki je vsadil resničnost v človeško srce, pa govori po Sirahu: „Grd madež je laž na človeku.“³⁾ Kako bi morali biti resnicoljubni v vsakem obziru, nam kaže velikan učenosti in pobožnosti, sv. Tomaž Akvinski. Neki dan vpraša sv. Tomaž v celico stopivšega sobrata, kaj pomeni trušč na ulici in brat mu odgovori, da vol leti. Tomaž gre gledat, ali brat se mu začne na glas krohotati. Sv. Tomaž, obrnivši se, reče z veliko resnobo: „Lažje bi veroval, da vol leti, kakor da samostanski brat laže.“ Sv. Andraž Avelinski je bil meniten pravnik. V neki pravdi, v kateri je dobro reč zastopal, izrekel je malo neresnico. Ko pozneje bere v neki knjigi besede: „Usta, ki lažejo, umoré dušo“ (modr. I. 11.), ga to tako prevzame, da zapusti svojo službo in postane menih.⁴⁾

Kakor je neresničnost lepa dika človeškega srca, tako je neresničnost ali lažljivost madež človeštva. Laže tisti, ki vedoma drugače govori ali ravna, kakor misli. Ker obstoji človek iz duše in telesa in ta dva tvorita enoto v človeku, namreč naravo njegovo, vpliva notranjost na zunanost in narobe. Zato bi bilo naravno, da se to, kar mi razodevamo z besedo ali z dejanjem, strinja z našim notranjim mišljenjem. Od tod pride prikazen, da se nam človek prikupi, ali vsaj ne zameri, ki nam, če je treba, tako v lice pove, kakor o nas misli, nasproti pa nam vzbuja zopernost, če nas kdo hvali, ali se nam vklanja, pa spoznamo, da se njegove misli nikakor ne strinjajo z dejanjem, da išče sebe, ne pa nas. Imena, kakor: hinavstvo, licemerstvo, prilizovanje, svetohlinstvo i. t. d., s kterimi izražujemo to prostovoljno disharmonijo med notranjim in zunanjim človekom, označujejo dovolj gnusobo te napake. Kako čudnega na primer se pokaže v luči resničnosti oni, ki vpričo predpostavljenih ali oseb posebnega dostojanstva ali veljave zataji svoje prepričanje in celo svoje dobre nazore, ter se vklanja napačnim in krivim. Neusmiljeno pa je, če gnusi kdo dobro ime bližnjega, kteri morebiti ni „persona grata“, ako ravno dobro vé, da bližnji nima tistih hib, ki se mu predbacivajo, namesto da bi ga opral in pokazal v pravi luči. Nelepo je, ako se človek boljšega dela, kakor je. Sicer nihče ni dolžen odkrivati svojih pregreškov, pa tudi čednostij in vrlin si ne sme prisvajati, kterih nikakor nima. Zlo krivično je, če se kdo dela ubogega, akoravno ni, le s tem namenom, da

¹⁾ Stob. 11. 25.

²⁾ Cicer. pro Rosc. Amerin.

³⁾ Sir. 20. 26.

⁴⁾ Donin VI. 94.

bi dobil podporo ali miloščino, ker s tem jemlje podporo v resnici stiskanem in pravim revežem, ali celo za vselej zapre srca dobrotnikov. Nositi se pod častjo svojega stanu iz lahkomišelnosti je nedostojno in škoduje uglednosti celega stanu, grdo pa bi bilo, ako bi kdo to storil iz podlih razlogov, da bi ga na primer drugi omilovali, ali s prošnjami za podporo ne nadlegovali, ali iz lakomnosti. Na drugi strani pa bi bilo jako nespametno, ako bi se kdo nosil čez svoj stan in si napravljajl izdatke, za katere mora pokoro delati lastni želodec, ali pa cela obitelj z gladom in drugi pa z izgubami, ker so preveliko zaupali.

V huššem nasprotju z resničnostjo, kakor kažejo to do zdaj navedeni slučaji, stoji prilizovanje. Prilizovalec slavi z besedami in se spisi bližnjega čednosti in talente, celo drugače pa o njem sodi v srcu. On hvali proti svoji vesti in proti svojemu prepričanju čez mero drugih besede in dejanja; povzdiguje v znesenih izrekih vsako tudi najmanjšo vrlino na njihovi osebi in pokrije njih slabosti z rožicami opravičenja, ne sicer iz ljubezni do bližnjega in iz krščanske potrpežljivosti do človeških slabostij, ampak iz ljubezni do sebe, da bi se prikupil in pridobil njihovo naklonjenost. Prilizovalec išče na nepošten način samega sebe, škoduje pa bližnjemu, ki posluša na prilizovanje, da, ali svojih pregreškov in slabostij sploh ne spozna, ali pa ne v pravi meri, ali pa, da vsaj ne hrepeni po višji stopnji čednosti in popolnosti, ter postane morebiti celo ponosen na kreposti, katere so drugi na njem hvalisali, pa jih nikakor nima v resnici.

S tem seveda niso zavržene tako imenovane „lepe besede“ dvorljivosti, ker že itak vsak pozna njihov pomen. Prelepe so besede v bukvah Pregorovov: „Človek, ki s prilizljivimi in lažnivimi besedami govori k prijatelju, pripravljaj mreže njegovim stopinjam.“¹⁾ Na slabem glasu so bili zaradi prilizovanja rimski senatorji, tako, da je cesar Tiberij zaklical neki dan stopivši iz starašinstva: „O ljudstvo, vsak dan pripravljeno za hlapčevanje!“²⁾ O Trebonijanu, ministru cesarja Justinijana II., pripoveduje Stolberg, da se je cesarju tako prilizoval, da je večkrat trdil z največjo resnostjo, služabniki in ljudstvo se ničesar bolj ne boje, kakor, da jim cesar zaradi svetosti, katere pa nikakor ni imel, živ smukne v nebesa.³⁾ Zato so pač utemeljene besede modrijana Dijogena, ki je na vprašanje, katero žival smatra on za najhujšo, odgororil: „Med divjimi živali grozovitega vladarja, med krotkimi pa prilizovalca.“⁴⁾ Uvaževanja vredne so toraj besede Modrega: „Kakor se skuša srebro v plavžu in zlato v peči, tako se skuša človek v ustih hvalivca.“⁵⁾

Laž nadalje razdere nežne vezi prijateljstva in ljubezni, odvzame zaupanje in napravi nemir. Zato beremo v knjigi Sirahovi: „Grd madež je laž „na človeku in vendar je vedno v ustih razuzdanih. Gorsji je tat, kakor laži „navajen človek; pogubljenje pa bota oba podedovala. Obnašanje lažljivih „ljudij je brez časti in njih osramotenje je ž njimi brez prenehanja.“⁶⁾

¹⁾ Preg. 29. 5.

²⁾ Annegarn III. d. 265.

³⁾ Stolb. R. G. 19. ⁴⁾ Annegarn II. 251.

⁵⁾ Preg. 27. 21.

⁶⁾ Sir. XX. 26—28.

Pogosto lažejo ljudje iz šale in v sili. Tudi te laži niso dovoljene, ker bližnjega prevarijo ali ga celo oškodujejo na dušnih in telesnih blaginjah. Nikakor se ne sme semkaj privleči kot izgovor napačno pravilo: „Sredstvo posvečuje smoter“, ampak vsaka laž krši resničnost in poravnajočo pravičnost.

Veliko nasprotnikov je našel Kant, ki je izrekel važno misel, da bi se lagati ne smelo, če bi se tudi z eno lažjo lahko rešil celi svet, kateri njemu nasproti trdijo, da se v redkih, pa važnih slučajih vendar sme lagati. Tem pripustljivcem laži odgovarja že sv. Avguštin: „Kako je mogoče onemu verjeti, ki misli, da sme kedaj lagati; kajti on morebiti tudi takrat laže, ko od nas zahteva, da mu verjamemo? Od kod je mogoče vedeti, če ima takrat kak vzrok po njegovem mnenju dovoljene laži, ko misli, da se more človek odvrniti od pohotnosti, s tem, da ga z lažljivimi besedami prestrašimo in misli, na taki način tudi za njegovo dušo skrbeti? Ako bi se to pripustilo in potrdilo, bi bilo vsako zaupanje podkopano.“¹⁾

Laž ni sicer nikdar dovoljena, vendar pa je treba mnogokrat prikrivati skrivnosti radovednim popraševalcem, in to je mogoče z dvoumnim odgovorom. To pa se zgodi tako, da povemo resnico, da se toraj strinjajo z našimi mislimi besede, vendar pa si jih lahko razlaga popraševalec tudi v drugem pomenu. Jako znan je slučaj, ktereга zgodovinopisca Teodoret in Rufin pripovedujeta o sv. Atanaziju, škofu aleksandriškem. Cesar Julian je dal povelje, da škof Atanazij takoj ostavi Aleksandrijo. Atanazij se poslovi od svojih vernih, stopi na neko ladjo in se pelja po Nilu, da bi šel k menihom v puščavo. Za njim pa se pripelja cesarska ladja z možmi, ki so imeli nalogo, škofa umoriti. Atanazij, nevarnost spoznavši, da ladjo obrniti proti Aleksandriji. Ko se ladji srečata, vpraša poveljnik cesarske ladje, če še je Atanazij daleč od tam in škof odgovori, da Atanazij nikakor ni daleč in veslali so naprej.²⁾ Vendar tudi takih dvoumnih odgovorov ne smemo rabiti, če smo zavezani povedati naravnost in odkritosrčno resnico in če nimamo zadostnega razloga prikrivati resnice. Nedovoljeno je rabiti dvoumne odgovore pri poučevanju, pri sodnji, pri pogodbah i. t. d. Poseben znak časa in ljudij pa je, ako se opravičevalne in prilizovalne laži več ne smatrajo za laž.

Najdalje v opravičevanju laži sta menda zabredla Luther in Voltaire. Prvi trdi pri zborovanju 15. in 17. julija 1540 v zadevi bigamije Filipa Hesenškega: „Lagati zarad sile, haska in pomoči ni zoper Boga.“³⁾ Voltaire pa je pisal 21. vinot. 1736 Thiriotu: „Laž je le takrat pregreha, če uzroči kaj hudega; zelo velika čednost pa je, če pospeši kaj dobrega. Bodite toraj čednostnejši kot kedaj. Lagati je treba kakor hudič, ne boječe, tudi ne le za nekaj časa, ampak srčno in trajno. Lažite, moji prijatelji, lažite.“⁴⁾

¹⁾ De Mendac. c. 8 n. 11. Quomodo credendum est ei, qui putat, aliquando esse mentium, ne forte et tunc mentiat, cum praecipit, ut credamus? Unde enim sciri potest, utrum et tunc habeat aliquam causam, sicut ipse putat, officiosi mendacii, existimans falsa narratione hominem territum posse a libidine cohiberi, atque hoc modo etiam ad spiritualia se consuere mentiendi arbitratur? Quo genere admissio et approbato, omnis omnino fidei disciplina subvertitur.

²⁾ Teodor., Hist. eccl. III. c. 5. Rufini hist. eccl. I. I. c. 34.

³⁾ Kolb, Culturg. II. 352.

⁴⁾ Oeuvres complètes XXXI. st. 146. Cathrein II.

Z resničnostjo v tesni zvezi je zvestoba. Zvestoba je odkritosrčnost in poštenost v izpolnjevanju dolžnostij. To krepost moramo imeti kot otroci božji do Boga in kot udje človeške družbe do ljudij. Duh božji jo priporoča s prelepimi besedami: „Bodi zvest do smrti, in dal ti bom krono življenja.“¹⁾

Pri sv. krstu smo obljubili zvestobo Bogu in pri sv. birni smo to obljubo slovesno ponovili. Obljubili smo, da hočemo vse verovati, kar je Bog razodel in kar nam sv. katoliška cerkev zapoveduje verovati, da se hočemo ravnati po božjih in cerkvenih zapovedih in se držati Kristusovega nauka, kakor ga je on učil in ga oznanuje sv. cerkev, ne pa kakor si ga pretvarjajo pokvarjeni ljudje ali si ga prikroji popačeno človeško srce. Zato zatrjuje zveličar: „Prej bodeta prešla nebo in zemlja, kakor da le ena pičica od pestave odpade.“ „Resnično vam povem, prej bota nebo in zemlja prešla, kakor da neizpolnjena ostane le ena pismenke ali pika v postavi.“²⁾ Kdor ne živi po veri, kdor se sramuje svete vere ali celo govori in piše zoper Boga in vero, ta razodeva popačeno srce in vsled tega zmedenega duha, kajti le „Neumnež pravi v svojem srcu: Ni Boga.“³⁾ Le tisti taji Boga in zametuje vero, kateremu narekujejo to strasti, ktere bi moral popustiti, če bi veroval. „Nihče ne taji Boga razven tisti, kateremu bi bilo ljubše, če bi ne bilo Boga.“ (Sv. Avguštin.)

„Dulce est habere socios doloris“, pravi pregovor, „Sladko je za človeka, če najde sotrpine.“ Ljudje, ki so sami prišli ob vero, skušajo tudi v drugih vgasniti luč vere s krivimi nauki v besedi in v spisih, ali se zaničevanjem in se smešenjem vsega tega, kar je dobrega in svetega in to je najhujša zlobnost. Zato tudi božji Učenik strahovito označi to vrsto ljudij, ko pravi: „Kdor pohujša enega teh malih, ki verujejo v mene, za njega bi bilo bolje, da bi se mu obesil mlinski kamen na vrat in bi se potopil v globočino morja.“⁴⁾ Takšni ljudje se trudijo za pogin družbe, naroda in države. Grška in rimska in zgodovina drugih narodov nas uči, da je s propadom vere propadla tudi nraavnost in z nraavnostjo moč in zavest narodov tako, da so izginili s pozorišča sveta. Da iz nevere morajo priti ti žalostni nasledki, je za mislečega človeka celo jasno. Brez Boga ni nraavstvenega reda, ki vendar nadkriljuje vse svetne dobrine in na ktere ga nas veže strogo naša vest. Brez Boga tudi ni prave zavezljive dolžnosti; človek se sicer lahko sili s pretenjem, se silo in s kaznjo, da spolni to in drugo, pa v vesti ga zavezati ni mogoče. Brez Boga nima nraavni zakon nobene potrditve, da bi ga ljudje spoštovali. Kdo se bo brez Boga pač brigal za čednost ali krepost, kdo se vojskoval zoper hudo nagnjenje in različne strasti, kdo bo daroval v blagor bližnjega svoje imetje, svoje moči ali morebiti celo svoje življenje? Res je, da se marsikaj lahko piše o človekoljubju ali humaniteti, o lepoti različnih krepostij, pa če se gre za dejansko, praktično življenje, takrat struna celo drugače reče. Nesreče, nezgode in težave se ne prebijejo z lepimi frazami in s puhlimi izreki, marveč človek zdivia ali uniči neusmiljeno samega sebe, ako so mu vzeli Boga in mu vsilili misel, da je se smrtjo vsemu konec. Res je, da se pokažejo tu in tam tudi brezverniki dobre, — pa zakaj? Ker je

¹⁾ Skr. raz. 2. 10.

²⁾ Luk. 16. 17. Mat. 5. 18.

³⁾ Ps. 13. 1.

⁴⁾ Mat. 18. 6.

Stvarnik vstvaril vsakemu človeku čut za dobro, ker ga vest opominja k temu in ker milost božja ne zapusti nikogar popolnoma, dokler živi in slednjič, ker ga budijo in vlečejo lepi izgledi vernih. Toda tudi taki ljudje so le bele vrane in navadno se ne sme ogledati, še manj pa preiskovati njih življenje bolj natančno. Neovrgljiva resnica ostane, da le tam, kjer je zvestoba do Boga doma, blišče lepi značaji. Göthe piše na svétnika Schlosserja: „Značaji, ktere more človek visoko ceniti, so postali redkeji. V resnici se more visoko ceniti le to, kar ne išče samega sebe. Jaz moram pripoznati, da sem našel nesebične značaje te vrste v svojem življenju le tam, kjer sem našel utrjeno versko življenje, vero, ki je imela neizpremenljiv temelj, ki je tako rekoč slonela na sebi in ni bila odvisna ne od časa, ne od njegovega duha in ne od njegove vede.“¹⁾

K zvestobi nismo le zavezani kot otroci božji, ampak tudi kot udje človeške družbe. Zvestoba do človeške družbe se pred vsem kaže v zvestem izpolnjevanju dolžnostij svojega stanu. Naš stan je tisti, ktereга nam je odločil Bog, da v njem delujemo v čast božjo, sebi in bližnjemu v blagor. Da svoj stan spoznamo, moramo pred vsem prositi Očeta luči razsvetljenja in zraven tega pa samega sebe dobro in brezobzirno izpraševati o sposobnostih, ktere imamo, kakor tudi o zanimanju in nagnjenju, ktero v sebi čutimo za ta ali drugi stan. Vsak človek sprejme namreč od Boga posebne zmožnosti za njemu odločen stan in le takrat, če v tisti stan stopi, najde za se časno srečo ali vsaj zadovoljnost in doseže večni smoter in le takrat veliko ali največ hasne človeški družbi. Zato bi bilo zlo napačno, ako bi pri volitvi stanu slušali na prigovarjanje ali prošnje drugih, ali se dali celo siliti in ravno tako napačno, ako bi gledali na to, kje bi bilo najmanj dela ali kje bi se najlažje in najveselejše živelo.

Prva dolžnost, ktero nam nalaga zvestoba do družbe je v tem, da se marljivo pripravljamo na svoj stan, da si nabiramo potrebnih znanostij in izpopolnujemo dušne in telesne zmožnosti. Ravno v tem slučaju velja pravilo: „Non multa, sed multum“²⁾, to je, ne se toliko zanimati za druge reči, ampak le za svojo stroko. Nič ne dela človeka bolj puhlega, kakor, če o vsaki reči nekaj vé, o nobeni pa kaj temeljitega. „Lectorem unius libri time“, pravi sv. Avguštin in sv. Tomaž Akv. je odgovoril tistemu, ki ga je vprašal, kako je mogoče postati učen: „Preučuj se le eno knjigo.“³⁾ Le tisti bo strokovnjak, kteri se briga za potrebne znanosti svojega stanu.

Ni pa dovolj, da si naberemo potrebnega znanja in pravih sposobnostij za svoj stan, treba je tudi, da si oblažimo svoje srce in utrdimo voljo v dobrem; kajti, marsikteri je že svoje zmožnosti in svoje znanje zlorabil človeški družbi v kvar. Zato pravi G. Herbert: „Boljša je pest poštenega življenja, kakor cela lopata znanja“ in Perthes piše svojemu prijatelju: „Vi zahtevate spoštovanje do učenjakov. Gotovo, vse spoštovanje učenjakom, pa ne pozabite: Kopica duhovitosti, globočina spoznatnosti, izkušnja sveta, ličnost vedenja, poštenost in ljubezen, vse te lastnosti morebiti človek pogreša na sebi in vendar je mogoče velik učenjak.“⁴⁾

¹⁾ Cathrein, 2. d. 18. — ²⁾ Plin. ep. 7. — ³⁾ P. Jord. Jansen. Tom. Akv. str. 89.

— ⁴⁾ Smiles-Rudow, str. 225. Qui in litteris proficit et in moribus deficit, plus deficit quam proficit.

K vestni pripravi na stan in k likanju srca še mora pristopiti trdno in nepremakljivo prepričanje, da smo dolžni delati marljivo, vestno in po svojih močeh. „Človek se porodi za delo, kakor ptič za letanje“,¹⁾ že pravi Job. Da moramo delati, zahteva Stvarnik od nas, ker nam je zato dal dušne in telesne moči; to pa tudi terjá z vso pravico človeška družba od nas, ker smo iz nje dobivali od rojstnega dne naprej dušni in telesni živež in ga zato moramo tudi mi drugim deliti. Zato pravi sv. apostol Pavl: „Kdor ne dela, naj tudi ne je.“²⁾

Pri opravljanju dolžnostij svojega stanu se moramo držati tudi pametnega pravila. Pred vsem moramo spolnjevati to, kar je potrebno, potem to, kar je hasnovito in še le nazadnje to, kar je prijetno. Vendar nam bodi pri vseh naših opravkih vodilo, ktero izrazi pesnik v prelepih besedah:

„Dolžan ni samo, kar veleva mu stan,
Kar more, to mož je storiti dolžan.“³⁾

Vsak se naj trudi v svojem stanu, da vzdržuje sebe in svoje. Vsak je celo dolžen, si pridobiti po mogočnosti toliko časnega imetja, da ne bo onečastil svojega stanu, ne po noši, ne po življenju in ne po preskrbljevanju svoje obitelji in da ne bo po lastni lahkomiselnosti drugim v nadlego. Zato se morajo stariši truditi, da si pridobe vsaj toliko, kolikor potrebujejo za vzgojo svojih otrok; otroci pa bi si naj vestno prizadevali, da se z vso marljivostjo pripravljajo na svoje prihodnje samostalno življenje, da se likajo po duhu in telesu in da stavijo svoj ponos v to, ne samo sebe, ampak, če bi bilo potrebno, prerediti tudi stariše v njihovi starosti. Stanovsko delo vestno opravljati, mora biti za vsakega čast, bodisi da že dela z dušnimi ali s telesnimi močmi. Res ima vsak stan svoje težave in nevarnosti, pa kdor se zaveda svojih stanovskih dolžnostij, se ne bo zbal nobenega napora v poklicu, tudi smrti v svoji službi ne. Kdor umira v zvestem izpolnjevanju dolžnostij svojega poklica, je vojak, ki umira za blagor človeštva.

K zvestobi v poklicu še pripada kot neovrgljiv pogoj pokorščina do predpostavljenih, pred vsem do starišev in njihovih namestnikov, kakor tudi do duhovne in svetne gosposke; kajti, kdor se ni učil ubogati, tudi nikdar zapovedovati ne bo znal.⁴⁾ S pokorščino v neločljivi družbi je ponižnost in skromnost v hrepenenju po časti in po pripoznanju zaslug, zadovoljnost s tem, kar smo, in stanovitna gorečnost v poklicu.

Naša zvestoba se mora nadalje nanašati na ljubo domovino in na vladarja.

Naša domovina je mila Avstrija. Ni na svetu države, ki bi imela v sebi združene tako lepe in rodovitne dežele s tako imenitnimi naravnimi čudeži in s tako mnogovrstnimi pridelki, kakor Avstrija. S ponosom mora reči vsak Avstrijec:

„Domovje moje Avstrija,
Ti biser vsega si sveta!
In za te, za te jaz gorim
In za te, za te le živim.“

¹⁾ Job V. 7. — ²⁾ II. Tesal. III. 10. — ³⁾ Gregorčič (življenje ni praznik). I. d. 63.
— ⁴⁾ Nemo regere potest, nisi qui et regi. Senec. De ira. 2. 15. 4.

Ko bi v izbiro dal mi Bog,
 Da dom poiščem si okrog,
 Ne dvojil bi, ter rekel koj
 Ti Avstrija, ti dom si moj.¹⁾

Za to pa so tudi branili razni avstrijski narodi z lastno roko te dežele ter jih odkupili in namakali se svojo srčno krvjo. Z istim ponosom pa se mora ozirati vsak pošten Avstrijec na vladarsko hišo mile Avstrije. Ni države na svetu, v kateri bi vladala ena vladarska hiša skozi toliko stoletij tako blagonosno in krepko, kakor hiša Habsburžanov v Avstriji. Kdor toraj ne ljubi te domovine, ni je vreden in kdor ne spoštuje te vladarske hiše, ni Avstrijan.

Kako se razodeva zvestoba do domovine in vladarja?

Domovinsko zvestobo imamo le takrat, če delujemo v svojem stanu in v svoji stroki v blagor in čast domovine. Ako izgojujemo mladino v domovinski ljubezni, ako jo navdušujemo za domovinsko prosveto, ako jo vnemamo za domovinsko zgodovino in ji pred oči stavimo v resnici zaslužne moze očetnjave. Pred vsem pa kažemo v tem zvestobo, da smo sami krepotni in mladino h kreposti navajamo.

Podpirati moramo domače zavode in domača podjetja in radovoljno plačevati pristojni davek. Pripravljene moramo biti za domovino darovati svoje imetje in zastaviti življenje, če je naša pomoč potrebna in je sila.

Tega nas uči zgodovina različnih narodov v jasnih izgledih noter do sedanjosti. Junaška smrt Leonidova in njegovih tri sto Špartancev je jasen dokaz nepremakljive zvestobe Grkov, ki se je tako slavno razodevala v perzijskih vojskah. Kako veličastni se nam kažejo Rimljani v mnogoštevilnih zastopnikih rimijanskega domoljubja in zvestobe do domovine. Apij Klavdiji se je dal kot slep starček po suznjih zanesti v zbor mestnega starašinstva, da bi zabranil mir s kraljem epirskim, kojega vojska je stala na italijanskih tleh. Od tega časa naprej niso Rimljani miru sklepali se sovražniki, dokler še ni zapustil zadnji sovražnik Italije.²⁾ Slavnega Regula so Puni ujeli in ga poslali v Rim, da izposluje od Rimljanov izmenjatev ujetnikov. On pa odsvetuje v blagor svoje domovine sprejeti stavljeno ponudbo s tem, da so punski ujetniki krepki in junaški mladeniči, on pa že slaboten starček. Rimljani so sprejeli njegov nasvet in on se vrne v sužnost nazaj, če tudi je vedel, da ga tam čaka grozovitna smrt.³⁾ Kdo more dovolj občudovati slavne Makabejce, ki so se z nepopisljivim junaštvom vojskovali za vero in dom očetov zoper kruto nadvlado Sirsko? Toda, kje najdemo lepše izgledne zvestobe, kakor pri avstrijskih narodih in avstrijskih junakih. Treba nam je le pozornost obrniti na vojske zoper Turke, te najhujše sovražnike Avstrije in evropske prosvete. V dvestoletni, nepretrgani vojski so branili z neizrekljivo srčnostjo avstrijski narodi južne dežele zoper te ljute sovražnike krščanstva in omike. Kakor zvezde se svetijo na nebu zgodovine turških bojev junaki: Zrinjski v Sigetu, Salm, Starenberg na Dunaju in škof Kolonič, kterega glavo je želel Kara Mustafa lastnoročno odsekati.⁴⁾ Najlepše pa se med njimi blišči princ Evgen,

¹⁾ (Avstrija moja.) Janko Kersnik. -- ²⁾ Annegarn, III. d. 70. -- ³⁾ Weiss, II. 668.
⁴⁾ Klopp, 210. (D. J. 1683.)

nepremagljiv v vojski in nepremakljiv v zvestobi, kajti on je odgovoril Ludoviku XIV., ki mu je ponujal višje poveljstvo nad francosko armado, denar in deželo, da bi stopil v njegovo službo: „Jaz sem cesarski maršal, zavezan po dolžnosti in hvaležnosti cesarju in ne potrebujem ne francoskega denarja in ne francoske maršalske časti.“¹⁾ Ozrmo se nadalje na samosilnika Napoleona I.; klanjali so se mu knezi in kralji, da bi od njega prejeli milostij, le Avstrija se mu ni vklonila in avstrijski nadvojvoda Karol je prvi pokazal, da Napoleon ni nepremagljiv. In če še pogledamo dol v uporno Italijo, tam vidimo očeta Radeckija hoditi od zmage do zmage, da bi se mu slobodno napisalo na venec slave: „veni, vidi, vici“, „prišel, videl, zmagal!“²⁾

Zvestobo moramo ohraniti do svojega naroda in materinega jezika. Tista zapoved, ki zapoveduje očeta in mater spoštovati, ljubiti in ubogati, nam tudi zapoveduje svoj narod in materni jezik v časti imeti. To zvestobo kažemo s tem, da se trudimo spoznavati zgodovino svojega naroda in si prizadevamo dobro se naučiti jezika ter ga pravilno govoriti. Vneti moramo biti za narodno prosveto in velikodušno podpirati zavode, po katerih se narod versko in нравstveno izgojuje, lika in oblažuje. Poleg tega pa se še mora vsak za se truditi, biti dika naroda po krepostih in čednostih in se svojim zgledom vnemati mladino za visoke in blage vzore in jo spodbujati k trajni pridnosti. Kot spodbudno sredstvo morajo služiti blagi možje preteklosti, katerih duh bi naj napo'njeval mlada srca za vero, dom, cesarja in omiko narodno. Prelepi so nauki, ktere daje nepozabni Slomšek, ko piše: „Hvaliti svoje rajne dobrotnike, povzdigovati njihova lepa dela in znamenite zasluge, nam je ravno tolika dolžnost, kakor njih slavne zglede posnemati. Kdor svojih slavnih prednikov ne časti, njih vrlji naslednik biti ne zasluži . . .“³⁾ Naših prednikov vrljih častiti spomin je živelj narodnega duha.⁴⁾ Naj bi rajnih spodobna pohvala mladini dobrega duha dala, zakaj mrtvi nas živeti učijo.⁵⁾

Narod pa more napredovati le na versko нравstveni podlagi, zato se mora vsak truditi, da utrjuje z besedo, se zgledi in se spisi to edino pravo podlago. Vsak pisatelj, ki ljubi domovino in narod, bi moral pisati v takem duhu, da bi lahko rekel z Walterjem Scottom: „To je moja največja tolažba, da sem si svest, da se nisem nikdar trudil, popačiti drugim dobrih načel in da nisem nikdar kaj takega spisal, kar bi moral obžalovati na smrtni postelji.“⁶⁾ Tudi tukaj velja Slomšekov opomin: „Prava vera bodi vam luč, materni jezik bodi vam ključ do zveličanske narodne omike.“⁷⁾

Ker smo vsi drug od drugega odvisni in si med seboj delimo dobrote in jih prejemamo, zato zahteva od nas pravičnost tudi hvaležnost (Gratitudo).

Hvaležnost se javi v tem, da pripoznavamo prejete dobrote se spoštovanjem in z ljubeznjo do dobrotnikov. Pred vsem se mora seveda hvaležnost nanašati na Boga, kajti „v njem živimo in se gibljemo in smo.“⁸⁾

Tega nas uči pamet. Ljubezen terja nasprotno ljubezen in vsak dober dar hvaležnost. Bog je najvišje dobro na sebi in poln ljubezni do vseh stvari, vse dobro imamo od njega. „Kaj imaš, česar bi ne bil sprejel?“⁹⁾

¹⁾ Mailáth. — ²⁾ Plut. Caes. 50. — ³⁾ Lendovšek str. 3. — ⁴⁾ ib. str. 4. — ⁵⁾ ib. str. 32. — ⁶⁾ Smiles Rudow str. 243. — ⁷⁾ Lendovšek str. 12. — ⁸⁾ Dj. ap. XVII. 28. — ⁹⁾ I. Kor. 4. 7.

Zato opominja Modri: „Za vse hvali Gospoda, kateri te je vstvaril in te ob-
siplje z vsemi dobrotami.“¹⁾ To hvaležnost skazujemo z vsakdanjo molitvijo
ali boljše, z notranjo in vnanjo službo božjo. Tega nas uči tudi vse stvarstvo,
ktero oznanuje slavo mogočnega Stvarnika. Saj je neumna žival hvaležna
svojemu dobrotniku, ali bi ne bilo črez vse sramotno za razumnega človeka,
ako bi on odrekel hvaležnost največjemu dobrotniku?

Hvaležni pa moramo biti tudi ljudem za prejete dobre. Dobrete iz-
virajo iz ljubezni in hočejo imeti ljubeznjivo hvaležnost in ta je n r a v s t v e n a
d o l ž n o s t. „Dajte zahvalo za vse, to je volja božja.“²⁾ Kristus je ozdravil
deset gobavcev in le eden se je prišel zahvaljevat. In Gospod reče: „Ali jih ni
bilo deset očiščenih? Kje pa je onih devet? Nobeden se ni našel, da bi se
vrnil in Bogu dal čast, kakor ta tujec.“³⁾

Dobrete so različne, duhovne, duševne in telesne, za to mora hvaležnost
toliko večja biti, kolikor višje so dobre. Hvaležnost do ljudij se kaže pred
vsem v tem, da za dobrotnike molimo. „Opominjam vas“, piše sv. Pavl, „da
se pred vsemi rečmi vrše prošnje, molitve, priprošnje in zahvalnice za vse
ljudi, za kralje in za vse predpostavljene v vsej pobožnosti in častitosti.“⁴⁾ Do
svojih dobrotnikov je treba vsak čas imeti toliko spoštovanja, da o njih le
dobro govorimo, prikrivamo njihove slabosti, da jih vse dni svojega življenja
častimo, jih v sili podpiramo ter ohranimo v blagem spominu. Nepozabljiv
ostane piscu teh vrst neki obisk, kterega je napravil kot dijak sedme šole
svojemu preblagemu učitelju in ravnatelju ljudskih šol. Starček ga med raz-
govorom prime za roko in reče: „Glej, te dni pride k meni neki gospod iz
Češkega, se mi predstavi in reče: Gospod ravnatelj! V imenu svojega bla-
gega prijatelja in vašega učenca N. N., sedaj vojaškega zdravnika v Kralj-
evem Gradcu, vam izročam njegove najtoplejše pozdrave in zahvalo. Prosil
me je, da to storim na svojem potovanju v bližnjo kopel in ob enem mi
naročil, če bi vas živega več ne našel, da pojiščem vaš grob in tam vsaj en
„Oče naš“ za vas zmolim“ in pri teh besedah se je starček veselja solzil. In
hitro na to potegne zlato uro iz žepa in reče: „Glej, to uro pa mi je letos
poslal nekdanji učenec, ki je zapustil kot izučen ključar naše mesto in šel v
večje, kjer sem mu izposređoval delo in sedaj je tovarnar v Ameriki.“ Na
krovu ure so bile urezane besede presrčne zahvale.

Hvaležnost je tako imenitna, da Ciceron pravi: „Sicer bi jaz rad imel
vse kreposti, pa nobene rajši, ko hvaležnost. Ona ni le najbolj važna, ampak
je tudi mati vseh drugih. Kajti, kaj je otroška ljubezen drugega, ko hvaležnost
do starišev? Kaj popožnost, nego hvaležnost do Boga? In kaj je življenje
brez prijateljstva? In katero prijateljstvo more obstati med nehvaležneži?“⁵⁾

Ko dohiti ranjenega Darija prvi jezdec Aleksandra Velikega, ga omi-
rajoči kralj poprosi za požirek vode. Vojak mu res prinese hladne vode v
čeladi in Darij mu reče: „Prijatelj! To me najbolj boli, da ti ne morem po-
vrniti skazane dobrete. Pa povrnili ti bo Aleksander in njegovo velikosrčnost,
ktero je skazal moji materi, ženi in otrokom, bodo poplašali bogovi. Po tvoji
roki mu podajam svojo desnico.“⁶⁾

¹⁾ Sir. 32. 17. — ²⁾ I. Tes. 5. 18. — ³⁾ Luk. 17. 17. 18. — ⁴⁾ I. Tim. 2. 12. —

⁵⁾ Cic. Planc. 80. — ⁶⁾ Annegarn II. d. 223.

Aleksander Veliki je še kot kralj visoko čislal svojega učitelja Aristotelja in to svoje spoštovanje je izrazil tudi z besedami, rekoč: „Od njega (Aristotelja) sem se naučil dobro in modro živeti.“¹⁾

Sploh pa je bila hvaležnost od nekdaj visoko cenjena pri raznih narodih, nehvaležnost pa jim je bila gnusoba, tako, da so jo kaznovali.

Hvaležnost pa je tudi studene novih dobrot. Vsaka zahvala je nova prošnja. Hvaležnost odpira dobrotnikom srca, nehvaležnost pa jih kaj rada zapira za vedno.²⁾ Kajti nobeno veselje ni za človeka prijetnejše, kakor tisto, če vidi, da so skazane dobrote bile bližnjemu v dušni in telesni blagor in da je podpiral blago srce in nobena dušna bolečina ni bolj bridka, kakor če sprevidi, da je se svojimi dobrotami le podpiral ali celo izgojil sovražnika vsega dobrega. Zato je ravno hvaležnost posebno značilna za značaj.

Nesmemo tukaj prezreti še posebne kreposti, katero bi imenovali pravednost (aequitas). Ona stori, da se oziramo na to, kar drugim dobro dene, če tudi k temu nismo strogo zavezani. Stari Tobija je dal med drugimi svojemu sinu ta le prelepi nauk: „Česar nočeš, da bi kdo drugi storil tebi, glej, da ti nikdar ne storiš drugemu.“³⁾ Kristus pa reče: „Karkoli hočete, da vam storé ljudje, to storite tudi vi njim.“⁴⁾ Te besede so zlato pravilo za človeško družbo. Le tam je ljubezen in prijateljstvo, tam mir in potrpežljivost, kjer nihče kaj takega ne govori in ne stori bližnjemu, česar bi sam ne želel, da bi se o njem govorilo ali storilo njemu v istih razmerah in v enakem položaju.

Sedaj še bi imeli dodati nekatere kreposti, ki so takorekoč okraski pravičnosti in tem pripada preč vsami radodarnost (liberalitas).

Radodarnost je krepost, ki nas nagiblje pomagati pomoči potrebnim in podpirati blagodejne namene. Radodarni človek porabi dobro svoje premoženje in sicer ne v svoj hasek, ampak v blagor bližnjega. Radodarnost izvira iz čiste ljubezni do bližnjega in za to je le tam doma, kjer bijejo blaga srca. Ona deluje nasproti trdemu duhu popačene narave, ki hoče vse imeti in vse uživati, če tudi brat umira gladu.

Radodarnost ne hrepeni po imetju, razven, da bi ga delila trpečemu bratu. Jej velja pravilo: „Srečnejše je dajati, ko jemati.“⁵⁾

Tobija, oskrbnik asirskega kralja Sargona, je prepotoval celo državo, da bi pomagal trpečim rojakom v sužnosti in svoje sorodnike je obiskoval dan na dan, ter jih je tolažil in jim delil dobrote po svojem premoženju.⁶⁾ O cesarju Titu pripoveduje zgodovina, da je imel navado, vsak dan koga obdarovati. Ko neki dan ni skazal nikomur dobrote, je zvečer zaklical z žalostnim srcem: „Dnem perdidi“, „en dan sem zgubil“ in njegovo načelo je bilo: „Od cesarskega prestola ne sme nihče oditi žalosten.“⁷⁾ Prvi kristjani so donášali z veselim srcem svoje imetje apostolom, da bi se z njim pomagalo potrebnim vseh.⁸⁾ Od tod klic začudenja pri paganskem svetu o kristjanih: „Glejte, kako se ljubijo!“ Zato so tudi različni redovi, ki so vzori krščanstva, sprejeli v svoja redovna pravila radodarnost kot imeniten pogoj.

¹⁾ Harrah. II. d. 374. — ²⁾ Ingratus unus omnibus miseris nocet. Publ. Syr. 243. — ³⁾ Tob. IV. 16. — ⁴⁾ Mat. 7. 12. — ⁵⁾ Dj. ap. 20. 35. — ⁶⁾ Tob. 1. 19. — ⁷⁾ Annegarn, III. d. 281. — ⁸⁾ Dj. ap. 2. 26.

In možje, ki so se svojimi naredbami predrugačili obraz zemlje in sre, so gojili radodarnost kot glavno čednost. Sv. Frančišek Asiški je dal vse, kar je imel svojega, revežem in je beračil za bolenike jedila. Sv. Karol Boromej je prodal o času kuge v Milanu vso hišno opravo, Sv. Janez od Boga, ustanovitelj usmiljenih bratov, prehodil je kraje in mesta, da bi nabral miloščine za uboge bolenike. Sv. Vincencij Pavlanski, ustanovnik usmiljenih sester, je daroval svoje imetje in velikanske svote denarja, kterege je naprosil, za trpeče in zapuščene. Sv. Frančišek Saleški tudi najdražjim darilom ni prizanesel, da bi jih ne razdelil med uboge i. t. d.

Zopet se smemo s ponosom ozreti na vladajočo rodovino Habsburžanov in moramo reči, da ni večjega mesta in kraja v Avstriji, ki bi ne pričal o dobrotljivi in radodarni roki avstrijskih vladarjev. — Če se nadalje ozremo na dobrodejne ustanove in velikanske stavbe naših prednikov, se pač lahko prepričamo, da so bili naši pradedi radodarni in vneti za dušni in telesni blagor bližnjega.

K radodarnosti bi nas naj priganjala misel, da smo mi le oskrbniki imetja, da delimo v božjem imenu dobrote in da radodarnost donaša obilno blagoslova. Radodarni ljudje niso nikdar trpeli sile in njih spomin je večen. Toda deliti moramo dobrote z veselim srcem, „kajti veselega darilca ljubi Bog.“¹⁾ Čuden, da surov je nazor, če kdo pravi: „Mene nihče ni podpiral, tudi jaz nikogar ne bom.“ Ravno to, če si ti trpel glad in revščino, bi te naj izučilo, kako hudo je delati z lačnim želodcem in v borni obleki trpeti mraz.

Bodi nam toraj spodbudno vodilo za radodarnost rek sv. Tomaža: „Kdor hoče že na tem svetu pri mnogih priljubljen biti, naj daja veliko, jemlje malo, ne išče ničesar (namreč le za se).“²⁾

Druga rožica, ki diči glavo pravičnosti, je prijaznost (affabilitas) in obstoji v tem, da ljubeznjivo občujemo z bližnjim, se z njim veselimo in z njim žalujemo. Prijaznost je ona mogočna krepost, ki pridobi predpostavljenim srca podložnih in nakloni podložnim predpostavljene, ki ohladi in razdere sovraštvo, ki razžene nevoljo in potolaži dušne bolečine, ki osladi miloščino in olajša revščino, ki navduši srca za najtežavnejša in največja dela.

Po Salomonovi smrti se je v Sihemu zbralo vse izraelsko ljudstvo; tudi Roboam, sin Salomonov, pride tje, da bi se predstavil ljudstvu. Možje izraelski mu reko: „Tvoj oče nam je naložil pretežek jarem, zljajšaj nam ga nekoliko in pa ti bomo služili.“ Roboam se posvetuje se svetovalci svojega očeta in ti mu reko: „Če danes slušaš to ljudstvo in odjenjaš njih prošnji in jim govoriš prijazne besede, bodo tvoji hlapci vse dni.“ Pa Roboam ni sprejel tega nasveta, ampak je ljudstvu osorno in strogo odgovoril in zato se je deset rodov sprlo zoper njega in si izbralo novega kralja.³⁾ Vladarji, ki so bili posebno prijazni z ljudstvom, živijo v ljudski pravljici. Vojskovodje, ki so bili ljubeznjivi do svojih vojakov, so označeni z ljubkimi imeni, kakor „oče.“ Dušni pastirji, ki milo občujejo z ljudstvom, ohranijo se pri njem v

¹⁾ II. Kor. 9. 7.

²⁾ Si quis in hoc mundo vult multiſ gratuſ haberi, Det, capiat, quaerat — plurima, pauca, nihil. S. Th. 2. 2. Qu. 117. a. 4.

³⁾ III. Kralj, XII. 7.

večnem spominu. Kako se razjasni revežu obraz, če mu podeliš s prijazno besedo in z veselim licem miloščino in ubogemu boleniku zaigrajo solze v očeh, ako ga obiščeš v zapuščeni hišici in ga tolažiš. Zato pravi Modri: „Pri vsakem daru delaj veselo lice in z radostjo posvečuj svojo miloščino.“¹⁾

Premnogokrat se opravi s prijazno besedo mnogo več, ko se strogo; kajti že pregovor pravi: „Dobra beseda dober prostor najde.“ Prava prijaznost (do bližnjega) pa je le tam mogoča, kjer se nahaja prava nesebična ljubezen do bližnjega, le tam, kjer je mirna vest, sveta zadovoljnost in potrpežljivost doma; kajti le srce s temi lastnostmi se more „veseliti z veselimi in jokati z žalostnimi“, le roka takšnega človeka premaga hudo v dobrem, da preklinjajoče blagoslavlja, da daje lačnemu sovražniku jesti in žejnemu piti, ter s tem nabira žrvjico na glavo sovražnikovo, ki tako dolgo peče, da odpusti.²⁾

Tretja cvetlica na glavi pravičnosti je dvorljivost, ki uravnava naše obnašanje po pravih dostojnosti, in uredi človeka tako, da dopada z dostojno in spodbudno poštenostjo v govorjenju in dejanju Bogu in ljudem. O njeni veljavi piše Emerzon: „Lepo obnašanje je boljše, ko lep obraz, razveseljuje bolj, ko slike in kipi, je najlepša med vsemi umetnostmi.“³⁾ Nasproti pa je nevljuden človek kakor prazen marenj, ki je vedno v ustih nezučenih.⁴⁾

Se pošteno in uljudno vesti, je naša dolžnost, katero nam že nalaga pamet. Bližnji je podoba božja in naš brat, zato zahteva njegova čast naše spoštovanje do njega že na sebi, zraven tega pa še tisto terja tudi njegova služba, njegove zasluge in lepe lastnosti.

Prava dvorljivost je odkritosrčna in ne pozna prilizovanja, ampak da vsakemu, kar mu gre in sicer iz srca in naravnost, tako da, če pomiluje, v resnici čuti žalost, če izražuje veselje, se v istini veseli srce, če častita ali srečo vošči, so voščila molitev za blagor bližnjega.

Dvorljiv človek spoštuje bližnjega, če tudi ni njegovega mnenja in nima istih nazorov. Vsak naj mirno posluša mnenje drugih in preden je tisto dobro razumel in presodil, naj ga ne zavrže. „Ne sodite pred časom“⁵⁾ opominja veliki apostelj; tudi iz nasprotnih nazorov se lahko učimo kaj dobrega. Posebno pa bi naj nikogar predržno ne obsodili. Če ima bližnji hude napake, moramo sicer tiste zavreči, ali osebe same pa ne zavržimo že na prvi hip, kajti, če bi mi bili v istih okolščinah izgojeni in bi imeli prebiti iste nevarnosti, bi morebiti zapadli veliko večjim pregreškom.

Dvorljivost spoštuje starost in nauke in nasvete izkušenih ljudij. Iz nobene knjige se tega ne naučimo, kar uči izkušnja. Zato pa je treba starega človeka spoštovati, kajti, če tudi nima posebnega znanja, izkusil je vendar veliko in to je temeljna šola.

Dvorljiv človek ni ponosen na svoje znanje. „Kaj imaš, česar nisi prejel; če si pa prejel, kaj se hvališ, kakor bi ne bil prejel.“⁶⁾ Ako je kateri nadarjen in si pridobi večjo učenost, ko manj nadarjeni, naj ne zaničuje tistega; kajti vsak je dolžen delati po svojih zmožnostih, po katerih ima račun dajati pred Bogom in svetom. Sicer pa bo tudi največji učenjak še vedno

¹⁾ Sir. 35. 11. — ²⁾ Rim. XII. 14. 21. 20. — ³⁾ Smiles 274. — ⁴⁾ Sir. 20. 21. — ⁵⁾ I. Kor. 4. 5. — ⁶⁾ I. Kor. 4. 7.

moral pritrjevati besedam: „Kolikor več vemo, toliko bolj se učimo spoznavati, da ničesar ne vemo.“ „To, kar znamo, je kaplja, — česar neznamo, morje.“¹⁾

Dvorljiv človek ne rabi nikdar omazanih in nesramnih besed, kajti taki izrazi svedočijo, da je njegovo srce smetljivo in da smatra družbo za njemu enako. Ravno tako ne govori brezbožnih in brezverskih govorov, ter ne dela se svetimi rečmi šal in dovtipov. Brezbožnost tudi za brezvernika ni lepa lastnost in izpodkopava zaupanje; kajti, kdor nima spoštovanja do Boga in vere, ga gotovo tudi do nas ne bo imel; sploh pa je velika krutost, drugim jemati vero, če je že sam nima.

Kdor hoče veljati za dvorljivega, ne hvali samega sebe, ne svojih prednostij in ne svojega zasluženja, še manj pa svoje bogastvo. Če smo zaslužili hvalo, nas bodo, če tudi neradi, hvalili drugi, lastna hvala pa vedno slabo doni, ker z lastno hvalo obsodimo ali celo zaničujemo vse druge. Se hvaliti zaradi bogastva pa je naravnost nespametno, in sicer, ker si ga nismo sami pridobili, ali pa smo si ga pridobili na račun drugih in ker ga lahko v kratkem izgubimo.

Dvorljivost nadalje zahteva dostojno opravo, kedar se pokažemo v javnosti in ravno tako tudi vestno pripravo, kedar nastopimo v javnosti, sicer bi v prvem slučaju zaničevali družbo, v drugem pa poslušalce.

Vendar pa je dvorljivost na sebi le nekaj vnanjega in vsakemu ni dano svojega blagega srca odkriti v nežnih potezah, nasproti pa skuša marsikteri svojo zlobno ali celo grdo dušo zakriti z rožicami lepih besed in z izrazi mičnega kretanja. Toda dober opazovalec kmalu spozna odkritosrčnost prvega in ga bo začel čislati, pri drugem pa bo zasledil nakrašen grob strastij ali celo hudobije, zakaj v takem človeku se nikakor ne strinjajo lice, jezik in oči, ter se ga bo odkrižal. Nahaja se še druga vrsta ljudij, ki so nekako zavrti, se boječe izogibajo družbe ali celo ljubijo samoto. Tudi ti so navadno blage duše in v njihovem srcu gori čista ljubezen, pa preplašeni po navideznih prijateljih, se boje ljudij, kakor opečen otrok ognja.

Tretja glavna lastnost značaja je zmernost (*temperantia*).

Človek je čutno in umno bitje. Čutnost ima ob enem z živalimi; um pa ga povzdiguje nad zemeljske stvari. Da čutnost ne hodi na lastno roko po svojih potih in da človek ne zabrede v stanje, kjer vladajo le nagoni in čutno želenje, treba je zmernosti, to je, tiste kreposti, ki brzda nagnenja in čutno teženje po pameti in spodobnosti. Duševno življenje je podobno vozu, katerega vlečejo čutno želenje in nagoni. Na vozu sedi pamet kot voznik. Da konji ne gredo kamur in kako bi hoteli sami, mora imeti voznik konje na vojkah, katere mu da v roko zmernost.²⁾ Ta čednost je čutnemu človeku najbolj potrebna, ker brez nje ni npravstvenega življenja, ampak človek se poživini in zapravi človeško čast. Bog je sicer čutne želje nam ustvaril in so potrebne za življenje posameznika, kakor za obstanek celega človeštva; ker pa je človek umno bitje, mora gospodovati črez čutne želje, ne pa narobe in čutne želje ne smejo biti prvi smoter našega dejanja, ampak drugi ali posredovalni.

¹⁾ Quantum scimus, gutta est, — Ignoramus mare,

²⁾ Lampe 460,

Pred vsem je potrebno, da človeka spremlja strah pred podlim in nesramnim (*verecundia*), kajti „ta strah je varuh vseh krepostij“¹⁾ in da ga navdaja nežno čustvo poštenja (*honestas*), po katerem se poganja za vse, kar je častivrednega in dostojnega.

Nič človeka bolj ne poživini, kakor nezmernost v jedi in pijači in nečistost. To je dvojni meč, ki pomori več ljudij, ko smodnik in železo. To je neprestana kuga, ki slabi in mori človeški rod, ki uničuje poštenost in človeško čast, zametuje Boga in spravlja mladino prezgodaj pod grudo, ki jemlje nepreskrbljenim otrokom očete in matere in družini mir in blagostanje in je vir neštevilnih hudodelstev. Nasprotno pa deluje zmernost po zdržljivosti (*abstinentia*) in treznosti (*sobrietas*) v jedi in pijači in po čistosti (*castitas*) v zvezi se sramožljivostjo (*pudicitia*).

Zmernim biti zahteva od nas Bog. „Zdržite se mesene poželjivosti, ki se vojskuje zoper dušo“²⁾, tako govori on po prvaku apostolov in sv. Pavl piše: „Živimo pošteno in ne v požrešnosti in pijanosti.“³⁾

Zmernosti nas uči tudi naša pamet. Človek ne živi, da jé, ampak jé, da živi. Saducejsko in epikurejsko načelo: „*Vivimus, ut edamus*“, „živimo, da jemo“, je podlo in za umno bitje nečastno, če tudi ima v vseh vrstah človeštva neštevilne posnemovalce. Človek naj bi ne stavil jesti in piti nikdar za glavni smoter, ampak jed in pijača sta le sredstvo, da moremo izpolnjevati svoj zvišani poklic.

Zato se nahaja zmernost že pri paganskih narodih visoko v čisljih in zgodovinopisci jo pri odličnih osebah povdarjajo kot posebno znamenje lepega značaja. O Cezarju piše njegov častilec Velej Paterkul: „Rabil je vedno spanje in jed le za življenje, ne pa za poželjivost“⁴⁾ in Svetonij, njegov nasprotnik, ki se mu nikakor ni prilizoval, reče o njem, da je Cezar le malo vina pil, tega tudi nasprotniki ne zanikujejo.⁵⁾ O punskem vojskovodju Hanibalu piše Livij, da je jed in pijačo le vžival za potrebo in ne iz poželjenja.⁶⁾ Paterkul primerja Cezarja Aleksandru Velikemu in pravi, da mu je bil v vsem jako podoben, izvzemši jezo in pijanost.⁷⁾ Saj je Aleksander Veliki umoril ravno po vinu razburjen Klita, svojega prijatelja in rešitelja življenja. Špartanci so skušali v svojih otrokih zbuditi stud nad nezmernostjo s tem, da so jim predočili živinsko obnašanje pijanih sužnjev.

Visoko čislali in priporočali so zmernost modrijani in zdravniki. Sokrat je odgovoril na vprašanje, v čem se on loči od drugih ljudij, tako le: „Večidelj vsi, se mi dozdeva, za to živé, da jedó, jaz pa jem, da živim.“⁸⁾ Hipokrat, glava zdravnikov, je doživel starost 140 let in ko so ga vprašali, na kak

¹⁾ *Custos omnium virtutum verecundia est.* (Cicero).

²⁾ I. Petr. 2. 11.

³⁾ Rimlj. 13. 13.

⁴⁾ *Qui denique semper et somno et cibo in vitam, non in voluptatem uteretur.* Vel. Pat. hist. Rom. I. 2. c. 41.

⁵⁾ *Vini parcissimum, ne inimici quidem negarunt.* Sueton. Jul. Caes. c. 53.

⁶⁾ *Cibi potionisque desiderio naturali, non voluptate modus finitus.* Liv. I. 21. c. 4.

⁷⁾ *Magno illi Alexandro, sed sobrio neque iracundo, simillimus.* Vel. P.

⁸⁾ Šmid 198.

način je dosegel toliko starost, je odgovoril: „Samo s tem, da nisem nikdar od mize vstal popolnoma sit.“¹⁾

V krščanski dobi najdemo občudovanja vredne zastopnike zdržnosti in treznosti v vseh vrstah človeštva, od pozabljenih puščavnikov v samoti do nositeljev blesteče tijare in cenjene krone vladarske. Pij V. je izdal okoli 2 milijona goldinarjev ubogim, ali za sebe je porabil vsak dan le 22 krajcarjev.²⁾ Francoski kralj Karol IX. in poljski kralj Stanislav sta prečudna zgleđa neprestane treznosti.³⁾

Imenitnost zmernosti nam svedočijo izreki slavnih mož. Seneka piše Helviji: „Narava prav malo potrebuje, — eno obleko za mraz, nekoliko jedi za lakoto in vode za žejo. Vse večje poželenje je proti naravi.“⁴⁾ Sv. Hjeronim pravi v svojih pismih: „Mati zdravja je zmernost, mati bolezní pa požrešnost“ in slavni Janez Zlatoust v svoji 13. homiliji: „Želodeca nisi prejel, da bi ga daljšal in širil. Ti moraš biti njegov moder gospodar, ne pa njegov suženj. Morje, ki brege prestopi, ne napravlja toliko kvara, ko požrešni želodec.“⁵⁾

Zgodovina nas uči, da so bili narodi le tako dolgo krepki in čvrsti, dokler se niso udali nezmernosti in pohotnosti.

Se zdržljivostjo in treznostjo je v neločljivi zvezi čistost. „O kako lep je čisti rod v čednostnem svitu! Kajti neumrljiv je nja spomin in pri Bogu in pri ljudeh je v časti. Če je navzoč, ga posnemajo, kadar se očem odtegne, po njem hrepenijo, in kronan vekomaj obhaja zmago, ker je zmagal boj za plačilo neomadeževanih“, tako jej poje hvalo sv. Duh.⁶⁾ To je krepost, kateri tudi pohotno paganstvo ni moglo odreči časti in spoštovanja. Pagani so sicer slavili boginjo nečistoti, stavili jej oltarje in svetišča, ali vendar niso mogli zatreti tudi v svoji propadli nravnosti v sebi čuta za lepoto čistosti.

Vestanke, služabnice deviške boginje Veste, so uživale največjo čast in najvišje spoštovanje. Če tudi še nedorasle, so imele pravice polnoletnih in predpravice mater, tako, da so smele in mogle razpolagati se svojim premoženjem. Če so šle iz doma, spremljal jih je liktor, častni stražnik, če so na izhodu srečale k smrti obsojenega, bil je pomiloščen. Prednost jim je šla pred državnimi poglavarji, pred pretorji in konzuli. Udje mestnega staršinstva so jim stojé čast skazovali. Ako so imele kaj pričati, je njih beseda veljala toliko, kakor slovesna prisega.⁷⁾

Zgodovina poroča o Hanibalu, da ni bil le trezen in zmeren, ampak da je bil tako čist in sramožljiv, da tega njegovi sovrstniki niso mogli razumeti.⁸⁾ Zgodovinar Livij pripoveduje⁹⁾, da je vojskovodja Scipijo, ko je premagal mesto Kartageno, dal neko plemenito Španko, ki je bila čudež lepote,

¹⁾ Ibid.

²⁾ Herbst. Ex. II. 775. — ^{b)} ib. 777.

³⁾ Sen. ad Helv. n. 123.

⁴⁾ Sv. Jan. Zl. hom. 13. ad Phil.

⁵⁾ Modr. IV. 1. 2.

⁶⁾ Justi Lipsii de Vesta et Vestal. synt. c. 11.

⁷⁾ pudicitiam eum tantam inter tot captivas habuisse, ut in Africa natum quivis negaret. Justin. hist. I. 32. 4.

⁸⁾ Liv. XXVI. 50.

takoj izročiti očetu in njenemu ženinu. O tem činu pa so bili Španci tako presenečeni, da so mu dali izdelati srebern ščit, na katerem je bil ta slavni čin vdolben in kakor Feller v svoji zgodovini pripoveduje, so ta ščit našli v reki Ronu 1656. leta.

Kako visoko so kristjani čislali čistost, o tem nam pripoveduje cerkvena zgodovina v obilni meri. Navedem le besede modrijana in mučenika sv. Justina, kateri na 15. poglavju svojega zagovornega pisma do cesarja Antona Pija (*ἀπολογία πρώτη ὑπὲρ χριστιανῶν*) tako le piše: „Mnogo oseb obojega spola, ktere so že čez 60 in 70 let stare in ki so bile v mladosti podučene v krščanstvu, so neomadeževane ostale in jaz sem ponosen, da lahko takšne pokažem v vsaki vrsti človeške družbe.“ Kot zgled bodi iz neštivila drugih omenjena le sv. Neža, ki je rajši prestala neizrekljive muke, ko bi prodala devištvo. Sv. Ambrozij pripoveduje o njej sledeče: „Tako ne hiti nevesta na ženitnino, kakor ta devica, še le 13 let stara, na morišče. Navzoča množica ima sočutje; rabelj trepeče. Neža pa govori: „Rabelj, kaj čakaš? Naj le umre telo, ki more dopasti tistim očem, katerim jaz nočem dopasti. Ne daj mojemu nebeškemu ženinu dalje čakati na mene. Jaz hočem k njemu, k njemu hočem.“ Molče in z nagnjeno glavo sprejele je 304. leta smrtni udarec.¹⁾ In kaj naj rečem o deviških dušah obojega spola, ki se darujejo v nepretrgani vrsti v blagor človeštva? To so nepremagljivi junaki, katerih ne prestrašijo divji ljudje, ne dolga pot, ne smrad bolenikov, ne nalezljive bolezni, ne nehvaležnost, ne ječa in tudi mučeništvo ne.

Devištvo stane sicer veliko boja, tako, da sv. Bernard piše: „Devištvo v mladosti je nekrvavo mučeništvo“, daje pa v tem življenju moč in srčnost tudi k največjemu naporu. Gottfried Bouillonski je imel tako moč, da je z enim mahom razklal jezdeca v oklepah in ko ga vprašajo, od kod ima to nenavadno moč, je odgovoril: „Ta desnica še se ni nikdar omadeževala s čim nečistim.“²⁾ Slavni vojskovodja Tili, ki je zmagal v 36 bitkah, je zagotavljal, da ni bil nikdar pijan in ne nečist.³⁾

Le čisti ljudje so nesebični in pripravljeni darovati sebe in svoje imetje za blagor bližnjega in za višje dobrine. Duh, ki prebiva v čistem telesu, more se vspeti do višjih resnic in more tudi druge za tiste vneti. „Kajti v pregrešno dušo ne gre modrost in ne prebiva v telesu, ki je udano grehom.“⁴⁾ O Salomonu piše sv. Hijeronim: „Salomon je bil solnce učenosti, ljubljenece božji in hiša modrosti. Po nečistosti je zgubil modrost, slavo in čast; postal je iz Gospodovega služabnika in pridigarja suženj malikov in kakor je prej spisal bukve modrosti, bi poznej mogel spisati bukve norosti.“⁵⁾ Te besede so se uresničevale na Galeriju, Justinu, Lotharju Burgundskem, na Henrik VIII., na Albrehtu Brandenburškem in na premnogih drugih, in bolnišnice in norišnice so pri obilnem številu svojih prebivalcev le žalosten dokaz za njihovo resničnost.

Na dišeči rozi čistosti je trn, ki jo varuje, da je predrzna roka ne utrga in to je nežna sramožljivost. Ta varuje vsega, karkoli je čistosti nevarno in tudi vsake sence, ki bi mogla otemniti lesk čistosti. Ona je zna-

¹⁾ S. Amb. de virginib. l. I. c. 2. — ²⁾ Lohner Bibl. I. — ³⁾ Bind. Enc. X. — ⁴⁾ Modr. I. 4. — ⁵⁾ Hier. opusc. ad Ruf.

menje vestnega in nedolžnega srca, dá človeku nepopisljivo lepoto in ga prikupi ljudem. Zato se reče: „Tri reči še so nam ostale iz lepega raja: zvezde na nebu, cvetlice na polju in oko na sramežljivem licu.“ Čistost se sramežljivostjo sta temelj človeške časti. Vzemi človeku te dve kreposti in treznost zraven, in napravil si iz njega podlo žival ali ga celo ponižal pod tisto.

Naše življenje je neprestana vojska. Ker je namreč človek čutno bitje, za to tudi sile čutnosti nikdar ne mirujejo in se upirajo zoper višjega človeka. Višji človek, to je, človek kot umno bitje, pa jih mora spraviti pod oblast svoje pameti in to je mogoče le po zatajevanju in premagovanju samega sebe (*ἐγκράτεια*).

Že grški modrijani stare davnosti so imeli rek: „Sustine et abstine.“¹⁾ Kdor marsičesar svojemu poželenju ne odreče in ne podvrže svoje volje volji predpostavljenih, kdor ne premaguje ovir na poti nravne popolnosti in ne opravlja svojih dolžnostij tudi v težavnejših okolščinah, ne stori tega, kar zahteva zdrava pamet od njega. Kristus uči: „Ako hoče kdo priti za menoj, naj zataji sam sebe, naj vzame križ na svoje rame in hodi za menoj“ in v neprecenljivi knjigi Tomaža Kemčana beremo: „Toliko boš v dobrem napredoval, koliko si boš prizadeval.“

Prva in glavna strast, ki burka v človeškem srcu, je napuh, to je, neredno poviševanje samega sebe ali neredno teženje po odlikovanju in visokosti. Aleksander Veliki je odgovoril Dariju Kodomanu, ko ga je ta prosil za mir s ponudbo vseh dežel do reke Evfrata: „Sveta ne more vladati dvojno solnce in na zemlji ne moreta biti dve državi.“²⁾ Napuh je nestrpna strast, ki z vso silo teži po časti, odlikovanju in moči in neusmiljeno vse odstrani, kar jo v tem zavira. Na milijone ljudij sta pomorila Cezar in Napoleon, le da bi ustregla svoji slavohlepnosti.

Napuhjenec hvali sam sebe, zmanjšuje zasluge drugih, zaničuje nižje postavljene, še kaj rad ne odzdravi njihovemu pozdravu. Le težko podvrže svojo voljo volji predpostavljenih in hitro je pripravljen zavreči vsako avtoriteto, tudi božjo. Vsi krivoverci so iz napuha zavrgli prvo učilno oblast sv. cerkve, ter vstrajali trdovratno v nasprotstvu z verskimi resnicami. „Napuh je pred Bogom in ljudmi ostuden. On je začetek vseh pregreh; kdor v njem ostane, bo napolnjen s kletvijo in na zadnje zavržen.“³⁾

To nevarno strast napuha najboljšje omejuje in vodi ponižnost. Ponižnost je dvojna, ponižnost pameti in ponižnost volje. Ponižnost pameti nas nagiblje pripoznati lastno neznatnost. Ponižnost volje pa nas pripravi, da imamo odkritosrčno željo, da bi nas tudi drugi imeli za tako nezdatne, kakoršni smo in ravno to nasprotuje napuhu. Ona sicer ne vmori v srcu teženja po odlikovanju, ampak postavi tistemu pamet za voditeljico.

Ponižnost je korenina vseh drugih krepostij. Če ravno bi morali imenovati ponižnost prav za prav izključno krščansko čednost, vendar tudi njo

¹⁾ Ἐγκρατίδιον Ἐπιεικίτου. Ἀπέχου καὶ ἀπέχου. (Aul. Gell. 17. 19. 6).

²⁾ Mat. 16. 24.

³⁾ Justin. hist. I. 11. c. 12. Ceterum neque mundum posse duobus solibus regi, neque orbem summā duo regna salvo statu terrarum habere.

⁴⁾ Sir. 10. 7. 15.

zahteva in uči že zdrava pamet. Kajti človek predobro občuti, dasi je krona stvarjenja, da je vendar sam za se nič in da je popolnoma odvisen od Stvarnika, da se toraj nikakor ne more, opirajoč se na samega sebe, povzdigovati nad bližnjega. Ako se ozremo na svojo revščino in na svoje slabosti ter na bližnjega prednosti in dobre lastnosti, moramo pritrditi sv. Pavlu, ki piše: „Vsak bi naj bližnjega za višje smatral, ko sebe.“¹⁾ Res je, da imamo morebiti mi posebne vrline in darove, ki nas nekako s ponosom napolnujejo, toda vprašajmo se, ali jih imamo mi iz sebe in jih nismo prejeli? Nasproti je morda tudi res, da opazujemo na bližnjem velike hibe in pregreške, toda ali nimamo takih tudi mi? Pri tem pa, ko mi vidimo pogoške bližnjega, ne opazimo njegovih vrlin, ki so skrite in na katerih nas daleč prekaša.

Druga strast, ki je pogubonosna za tistega, ki jo goji, kakor za tiste, do katerih je naravnana, je jeza. Jeza je razburjenost človeškega srca zaradi zla, katero nam je kdo storil resnično ali le navidezno, z željo, maščevati se.

Jeza je dobra ali pregrešna, če je po pameti ali proti pameti. Naspametna je takrat, če je brez zadostnega razloga, tako, da si jo hočemo ohladiti nad nedolžnim, ali pa če presega naša razburjenost mejo dostojnosti in odvzame pameti vladarsko moč.²⁾ Opravičena razburjenost, zaježena v prave meje, se imenuje gorečnost. Kristus izžene iz templja oskrunjevalce in apostoli so se spomnili prerokovanja: „Gorečnost za hišo božjo me razjeda.“³⁾ Jeza izhaja iz mnenja, da nam je kdo storil krivico in da še imamo vsled tega trpeti. Zato se jeza nanaša na povzročitelja zla, kot neposredni predmet in hoče z isto mero povrniti. Navadne prikazni jeze so te, da se razširijo krvne cevi in da stopi kri v glavo. Žile privodnice ali krvne žile, se napnejo, posebno na čelu in mušice se krčijo.

Tudi živali imajo jezo in tista se razlije najprej čez neposredni vzrok prizadjanega zla. Pes zgrabi za kamen, kterege mu vržeš. Nekaj enakega se nahaja pri človeku, če mu jeza odvzame razumno sodbo. Tudi on pobija domačo posodo ali hišno opravo in dijak, prišedši domu, obtežen se slabim redom, kaj rad zavilhti knjige v kot, da knjižni listi po hiši iščejo novih prostorov. Vendar je tako ravnanje nedostojno in nespametno. Če jezo podpira ob enem tudi napuh, se kaj hitro razlije v kletvene besede zoper Boga in npravne moči. Sv. Alojzij je bival kot plemič princa Jakoba na dvoru Filipa II. Ko sloni neki dan princ na oknu, ga nadleguje močen veter. V svoji otročji jezi zakriči: „Veter, jaz ti prepovem, me več nadlegovati.“ Sv. Alojzij pa, ki je to slišal, mu reče: „Vaša kraljeva visokost pač lahko zapoveduje ljudem in ti tudi ubogajo. Ne more pa zapovedovati elementom, kajti ti pripadajo samo Bogu, kteremu mora tudi Vaša kraljeva Visokost pokorna biti.“⁴⁾ Kako smešno se nam kaže ravnanje Kserksovo, ko je premoščeval Helespont. Valovi mu raztrgajo most in on zapove naštetim morju 300 udarcev z bičem. Na to spusti dvoje verig v morje, rekoč: „Žarka voda, to kazen ti nalaga tvoj zapovedovalec, ker si ga razžalila. Kralj Kserks bo korakal čez tvoj hrbet, storiš, kar hočeš.“⁵⁾

¹⁾ Fil. 2. 3. — ²⁾ Tom. 212 qu. 158. a. 2. — ³⁾ Jan. 2. 17. — ⁴⁾ Cepari, sv. Alojzij. — ⁵⁾ Annegarn, II. d. 86.

Če jeza vskipi v nas, je pač najboljša jo zapreti v svoje srce in ona se zgubi, kakor ogenj, ki nima zraka. Ako je opravičena, bo povzročitelj še že o pravem času prejel svojo kazen. Prenaglana jeza ne doseže nikdar kaj dobrega; če je opravičena, navadno zakrknje krivca, namesto da bi ga poboljšala, če pa ni opravičena, pa napravi nepopisljivo zlo, kakor žalost, sovraštvo i. dr. Zato pravi psalmist: „irascimini et nolite peccare, ko se jezite, ne grešite.“¹⁾ Dokler ostane jeza pod varstvom pameti, ni nič nenravstvenega, ampak tako imenovana „sveta jeza“ je celo potrebna, da človek dovrši in doseže kaj težavnega.

Da jeza ne prekorači svoje meje, je jej potrebna krotkost (mansuetudo), to je, tista krepost, ki pogasi vsako nevoljo, krivično jezo in željo po maščevanju. „Učite se od mene, ker jaz sem krotek in iz srca ponižen, in bodele našli mir svojim srcem“,²⁾ tako uči tisti, ki je še na križu molil za svoje sovražnike. Krotki ne povrača razžaljenja s hudimi besedami, ampak rad pregleda razžaljenje, še celo z dobrotljivostjo povračuje in se ne maščuje, če bi to tudi lahko storil. Sv. Frančišek Saleski je pomiril svojega krivičnega nasprotnika z besedami: „Zagotavljam vas, da vas bom, če mi tudi eno oko iztaknete, z drugim ravno tako milo pogledal, kakor bi bili moj najboljši prijatelj na zemlji.“³⁾

V 11. stoletju živel je v Florenci visok vojaški dostojanstvenik z imenom Gvalbert. Imel je dva sina, Hugona in Janeza. Hugona umori v dvoboju neki plemenitaš in oče Gvalbert priseže morilcu krvno osveto in zapove sinu Janezu tisto, kakor hitro mogoče, izvršiti. Janez išče priložnosti in kmalu jo najde. Bil je na veliki petek, ko jezdi iz svoje pristave proti Florenci in v neki ožini sreča morilca. Kri mu zavre in on zgrabi za meč, da bi prebodel že dolgo iskanega sovražnika. Plemenitaš skoči ves prestrašen s konja, prekriža roke na prsih in reče: „V imenu Jezusa, ki je danes molil na križu za svoje morilce, odpusti mi!“ Po teh besedah bil je Gvalbert tako ganjen, da odgovori: „Kar danes v imenu Križanega prosiš, ti ne morem odreči. Brat, jaz ti odpustim, kakor je Kristus odpustil, prosi za mene, da tudi meni odpusti grehe! Pojdi v miru!“⁴⁾

O Filipu II., španskem kralju, se pripoveduje, da je se svojim tajnikom pozno v noč delal neka silna pisma. Ko je najimenitnejše skončal, da ga tajniku, da ga zloži in zapečati. Tajnik pa prime namesto za sipnico za črnlnik in polije pismo. Ves prestrašen ostrmi. Filip pa vzame posodi v roke in držeč ju tajniku pred oči, reče: „To je sipnica, to pa črnlnik.“⁵⁾ Ravno isti kralj je na poročilo admirala Medine Sidonije, da je „nepremagljiva armada“ po nevihti pokončana, mirno rekel: „Poslal sem vas zoper ljudi, ne zoper elemente.“⁶⁾

Krotkost pridobiva srca, uteši nevoljo in pripravi mir. „Blagor krotkim, ker zemljo bodo posedli.“⁷⁾ Sv. Vincencij Pavlanski je prišel kot suženj na pristavo nekega mohamedana v Afriki. Se svojo krotkostjo je kmalu pridobil vse druge sužnje. In tam, kjer se je prej le slišalo stokanje in kletev, vladal

¹⁾ ps. 4. 5. — ²⁾ Mat. 11. 29. — ³⁾ Wilmer II. d. 600. — ⁴⁾ Donin IV. str. 133. — ⁵⁾ Annegarn VI. 115. — ⁶⁾ ib. 130. — ⁷⁾ Mat. V. 4.

je blaženi mir. Zulma, žena posestnikova, je bila tako ginjena, da je pregovorila moža h krščanstvu pristopiti.¹⁾

Imenitnost krotkosti so poznali tudi pagani. Sokrat je svojo Ksantipo zvoljno prenašal in ko mu je neki dan po bogatem zmerjanju še zlila pisker grde vode na glavo, je mirno rekel: „Zdaj vem, da Ksantipa ne razume samo grometi, ampak tudi deževati.“²⁾ Slavnega Perikleja je neki Atenec celi dragi dan zmerjal. Ko pride Periklej večer domu in še ga je razjarjeni Atenec do hiše spremljal s klepetanjem, ukaže Periklej sužnju, naj ga spremlja z gorečo plamenico domu, ker se je že stemnilo.³⁾

Pravična jeza mora kaznovati. Da pa kazni, bodisi da je tista samo v graji ali v dejanski kazni, ne pride preostro, treba je zavora, ki nekako oblažuje moč nevolje, in toraj tudi ostrost kazni in to je milostnost (lenitas).

Važen je rek sv. Frančiška Saleškega: „Z eno žlico strdi se vlovi več muh, kakor s celo kadjo kisa.“

Izgled milostnosti nam daje božji zveličar v svojem obnašanju do grešnikov. Kako strogo je zavrnil svoja apostola, ki sta vsa ogrčena zaradi surovosti Samarijanov, ker niso hoteli Gospodu dati prenočišča, klicala: „Gospod, hočeš li, da pokličeva ogenj iz neba, da jih požge“, rekoč: „Ne vesta, kakoršnega duha sta.“⁴⁾

Ponižnost, krotkost in milostnost uravnavajo naše srce, zunanjega človeka pa uravnava skromnost (modestia). Skromnost je krepost, ki ne hlepi po nikakoršni nezasluženi prednosti pred drugimi, marveč se rada za njimi postavi in odločuje drugim krepostim prave meje in pravo pot, zato je najtesneje združena z modrostjo. Pred vsem pa skromnost urejuje človeka v njegovem obnašanju, da je tisto v resnici tako, kakoršno se spodobi za pametnega človeka. Zunanost človekova je nekako ogledalo znotranjosti. Zato govori modri Sirah: „Iz pogleda se spozna mož in po obrazu razumnež. Oblačila na telesu, smeh na zobeh in hoja izdajo človeka.“⁵⁾ Skromnost se mora ravnati po službi, stanu, starosti in spolu. Vendar ne smemo se skromnostjo zatreti svoje službene časti in ne buditi v drugih zaničevanja do našega stanu. Ravno tako ne sme odvzeti skromnost mladostne lepote, živahnosti in čednosti, še manj pa sme umoriti lepe lastnosti edino istemu spolu lastne. S preveliko skromnostjo se lahko škoduje ravno toliko ali več, ko s preveliko napetostjo. „Molče poslušaj in se svojim spodobnim obnašanjem se boš prikupil. Mladenič, o svoji reči jedva govori! Kedar boš dvakrat vprašan, kratko odgovori. V mnogih rečeh bodi, kakor bi bil neveden, ter molče poslušaj in vprašaj. Med velikaši ne bodi predrzen in v pričo starih veliko ne govori. Pred točo hodi blisk, pred sramežljivostjo pa prikupljivost in zavoljo spodobnosti boš dopadel.“⁶⁾

Četrta glavna lastnost dobrega značaja je srčnost (fortitudo).

Srčnost je krepost, ki nas nagiblje se modro ustavljati nevarnostim, ktere nanaša npravstveno življenje in trdno prenašati zla in težave iz npravnih nagibov. Življenje človeško na zemlji je vojska.⁷⁾ Ta vojska pa se bo le

¹⁾ Donin IV. 230. — ²⁾ Annegarn II. 165. — ³⁾ ib. 119. — ⁴⁾ Luk. 9. 54. 55. — ⁵⁾ Sir. 19 (26—27). — ⁶⁾ Sir. 32 (9—14). — ⁷⁾ Tob. 7. 1.

takrat končala se zmago, ako se človek ne ustraši nevarnostij in težav, pa jih seveda tudi sam rad ne išče. Sme se jih sicer izogibati, kakor daleč to pripušča pamet, toda pri vsem tem bo vendar zadel na neštivilne, katerih ne bo mogel odstraniti, in te je treba s potrpežljivostjo sprejeti in se stanovitnostjo nositi in ravno k temu pripomore srčnost. Ona uravnava toraj močna čustva negativnega ali odbijalnega želenja, da človek z vso močjo nraštvene volje odstranjuje zapreke in ovire na potu krepostnega življenja.

Srčnost obstoji prvič v tem, da se ne ustrašimo nevarnostij in težav, ki nam branijo delati dobro in drugič v tem, da težave in zla krepko in stanovitno prenašamo, ko delamo dobro.

Da nas ne ustrašijo nevarnosti in težave, potrebujemo pred vsem zaupanja (fiducia), da homo premagali nevarnosti in zapreke. „Pomagaj si sam in pomagaj ti bo Bog“, pravi pregovor. Vsak mora imeti zaupanje v sebe in na pripomoč božjo in potem pa naj nastopi z odločnostjo svojo delo. „Fortes fortuna adiuvat“,¹⁾ „srčne podpira sreča“, rekel je Rimljan.

Krištof Kolumb, opozorjen po pismih in po zemljevidu svetopisca Toskanelija, da bi se dalo tudi na zapadno stran priti v bogato Indijo, se odloči za to največje podjetje. Da bi si preskrbel potrebnih pripomočkov, obrne se do rojstnega mesta Genove, potem do Benečanov, pa nikakor se niso hoteli ogreti za njegove visoke namene. Potrkal je na srce portugalskega kralja Janeza II., v kojega državi je že bival nekaj časa, pa tudi ta ga ni uslišal. Konečno še je stavil svoje zaupanje na Ferdinanda in Izabelo, vladajočo dvojico novostvarjene Španije. Ali tudi tukaj so mu začetno odklonili prošnjo. Še le po prizadevanju frančiškana Juana Pereza in kardinala Mendoze je prišlo 17. aprila l. 1492 do pogodbe, po kateri je dobil tri ladje se 70 moži. Tretjega avgusta se je podal na daljno, nevarno in negotovo pot. Med potovanjem so se mu ladje pokvarile in 10. oktobra so se spuntali mornarji zoper njega, toda zaupanje v Boga in njegova odločnost sta zmagali in glej, že 12. oktobra je postavil, veselo prepevajoč „Te Deum“ in „Salve Regina“, zastavo s križem na najdeni zemlji, ktero je imenoval „San Salvador.“²⁾ Odkritje novega sveta je bil začetek novega delovanja, nove prosvete in novih držav. Vse to je Kolumb dosegel v zaupanju v Boga in po blagem nagibu, pripomoči Indicem do zveličavne cerkve. Po vsej pravici reče Ozonom o Kolumbu:³⁾ „La foi de ce grand homme, fit la moitié de son genie“, „Vera tega velikega moža je polovica njegovega veleuma.“

Zaupanje mora biti združeno z odločnostjo. Samo sklepati, pa ničesar dognati, je golufija samega sebe in mnogokrat tudi drugih. „S trdnimi sklepi je pekel nadelan“, pravi pregovor. Boljše je malo govoriti, pa veliko storiti, ali kakor Italijan pravi: „La risposta piu breve di tutte è „Fare“. „Najbolj gotovo znamenje puhlega duha je neodločnost v silnih okolščinah, ko ne ostaja drugega, ko trdno se dela poprijeti. Vedno nameravati, da hočemo predrugačiti svoje življene, pa nikdar dopolniti tega sklepa, je ravno tako, kakor

¹⁾ Terenz. Phorm. 1. 4.

²⁾ Hammerstein, Charaktb. 283.

³⁾ Wetzell, Leitst. 150.

če bi človek odlagal od dne do dne jesti in piti, dokler ne umre od gladu.¹⁾ (Tillotson.)

Zaupanje in pravočasna odločnost ne vzdržujeta le posameznika, da rešuje s primeroma majhnimi dušnimi in telesnimi močmi težavne slučaje, ampak še tudi druge spodbujata k največjemu naporu.

Kdo se tukaj ne spominja na „Devico orleansko“, ki je v enem tednu oslobodila po Angležih oblegano mesto Orleans in peljala sredi sovražnikov mladega kralja v Reims, da je bil kronan? Ona je Francoze tako spodbudila, da so prejeli z novo srčnostjo sovražnika in rešili očetnjava.²⁾ Ali kateri Avstrijec ne misli pri tej priložnosti s hvaležnim srcem na sv. Janeza Kapistrana, ki v najhujši sili, ko že obupuje junak Hunnyadi, reši Belgrad in premaga Turke?³⁾

Srčnost mora delovati velikodušno (magnanimitas).

Ako se gre za kaj blagega in velikega, se srčnost ne ozira na malenkosti, pozabi razžaljenja in je blagohotna celo do sovražnikov. Občudovati moramo egiptovskega Jožefa v ravnanju do njegovih bratov. Brez usmiljenja so ga bratje prodali in niso slušali na njegove prošnje, ne na njegov jok in niso imeli usmiljenja se starim očetom. Čez 15 let pridejo v Egipt kupovat žita, ne sluteč, da je njihov brat tamkaj podkralj. Jožef se jim da spoznati in med tem, ko oni trepetaje pred jim popadajo na kolena, jih on tolaži, rekoč: „Nikar se ne bojte in ne bodi vam bridko, da ste me prodali v te kraje, kajti v vašo srečo me je Bog poslal pred vami v Egipt.“⁴⁾ Istotako je ravnal David se Saulom. Saul je iskal Davida, da bi ga umoril, ali David je Saulu prizanesel, če tudi ga je imel dvakrat v svoji oblasti.⁵⁾

Zoper Likurga, ki je dal Špartancem ostre postave, je nastal punt in neki mladenič, po imenu Alkander, mu je iztaknil oko. Likurg postoji mirno s krvavečim licem pred ljudstvom. Puntarji, to videč, se pomirijo, zgrabijo Alkandra in ga pripeljajo pred slavnega postavodajalca. Ta pa vzame razposajenega mladeniča v svojo hišo in skrbi lepo zanj tako, da je ta postal njegov najzvestejši prijatelj.⁶⁾

Prava srčnost mora nadalje biti blagosrčna (magnificentia), to je, pripravljena mora biti z blago požrtvovalnostjo pomagati bližnjemu v potrebi in podpirati blage namene.

O prvih kristjanih se bere: „Vsi pa, kateri so verovali (bili so jednega duha in jednega srca) in vse, kar so imeli, bilo je vseh. Nekteri so prodajali njive in imetje svoje in so od tega delili vsem, kakor je kdo potreboval.“⁷⁾ Kar pa so začeli prvi kristjani, to nadaljujejo vsi pravi kristjani do današnjega dne in bodo nadaljevali, dokler bo svet stal. Paganski svet ni poznal ljubezni do trpečega brata, toraj tudi požrtvovalnosti ne v blagor tistemu. Kristus pa je sam sebe daroval za ljudi in zato tudi terja, da brat za brata

¹⁾ Rotondi, il carattere. 136.

²⁾ Annegarn V. 218.

³⁾ Hammerstein, Charaktb. 557.

⁴⁾ Genes. 45. 5.

⁵⁾ I. Kralj. 24. 4. 26. 7.

⁶⁾ Annegarn II. 25.

⁷⁾ Djanj. ap. 2. 44. 45.

daruje imetje in če je treba, tudi sam sebe. Kdo ne občuduje onih blagih mladeničev in devic, ki zapustijo imetje in veselje sveta, ter se naselijo po boleniščnicah, da strežejo z nepremagljivo srčnostjo bolenikom? Ne vstraši jih smrad, ne nehvaležnost, ne nalezljiva bolezen in ne preteča rana smrt vsled napora. In ako bi nam bilo možno se podati tja na Molokaj, otok gobavcev, ali na Ganga v bivališče gobavcev, našli bi tamkaj junake in junakinje krščanske blagosrčnosti, ki ubogim zapuščenim trpinom strežejo z veselim obrazom in z radostnim srcem, dokler jih samih ne pograbi neusmiljena bolezen.

Na svetu ni časti in ni blaga, s katerim bi se mogli poplačati misijonarji, delajoči tam v daljnih krajih, med divjimi in sovražnimi narodi, in zemlja nima krone dovolj slavne, s katero bi počastila brate in sestre raznih redov, ki nabirajo in izgojujejo uboge, zapuščene otročiče ter jih podučujejo s težavami v večnih resnicah in časnih vedah. Njih trud in delovanje je pomočeno se srčno krvjo.

Isto velja o prispevkih iz lastnega premoženja za velike in blage namene. David, ležeč na smrtni postelji, pokliče kneze svoje države pred se. Razloži jim, da je hotel zidati tempelj, ali Gospod ga je opozoril, da bo to storil Salomon. Na to jim našteje, koliko je on pripravil za stavbo, „kajti delo je veliko“, jim reče, „ker se ne pripravlja prebivališče človeku, ampak Bogu. Napolnite tudi vi roke z darili, ter jih darujte Gospodu.“ In Izraelci so darovali v obilni meri, tako, da se je David zlo razveselil zaradi njihove darežljivosti.¹⁾ Ko je napočila doba krščanstva, odprl se je neususljljiv studenec blagosrčnosti za blagodejne namene. Od svetlih vladarjev na prestolih, do navadnega delavca v borni delalnici, najdemo vse navdušeno za blagor človeštva. Nastale so cerkve, samostani, šole, odgojevalni in podpiralni zavodi, ustanove za umetnosti i. t. d. In glej! Vse to je postavila in vzdrževala ter še vzdržuje večinoma krščanska ljubezen, ki je vsak čas vneta za umetnost, vedo, prosveto in človekoljubje. Od papeža Silvestra I. noter do Leona XIII. in od Konstantina Velikega in njegove matere sv. Helene do Frančiška Jožefa I. in do vseh pravih krščanskih vladarjev, je nepretrgana vrsta blagih mecenov človeštva.

Srčnost se ne postavi le v bran vsem nevarnostim in oviram krepostnega življenja, ampak ona teži s potrpežljivostjo, vztrajnostjo in stanovitnostjo po blagem smotru (*cum patientia, constantia et perseverantia*). Da pa ta smoter najde in ga tudi doseže, jej je pred vsem potrebna resnica.

Pilatovo vprašanje „*Quid est veritas*“, „kaj je resnica“²⁾, je bilo pereče vprašanje v višjih in nižjih rečeh. Kajti resnica obstoji v tem, da se naši nazori, ktere imamo o kaki reči, tudi popolnoma strinjajo z rečjo. Ako to dosežemo, potem velja beseda Kristusova: „*Veritas liberabit vos*“, „resnica vas bo oslobodila.“³⁾

O rečeh, ki zadevajo naše razmerje do Boga, je Bog sam razodel resnico. Tukaj stopi srčnost na prvo mesto, da se te resnice poprimemo, da se v njo uglobimo, da se nje, kakor daleč je to mogoče, preučimo, da jo tam iščemo, kjer jo je Kristus zapustil in kjer se edino najti da, v sv. katoliški

¹⁾ I. paral. 29. 7. 9 — ²⁾ Jan. 18. 38. — ³⁾ Jan. 8. 32.

cerkvi. Napačno bi bilo, ako bi jo iskali samo v knjigah in drugod, kjer se ni našelila, kajti takrat bi le našli „obleko, katero je zapustila resnica“,¹⁾ resnice same pa ne.

Ko iščemo resnico, ne smemo ravnati, kakor Pilat, ki ni hotel čakati Jezusovega odgovora, boječ se zvedeti resnico ali pa, ker je bil preošaben, da bi si jo dal povedati, tudi ne, kakor cesarski namestnik Feliks, ki se je sicer zanimal za resnico in je v to Pavla poklical pred se, da bi jo zvedel. Ko pa jo je slišal in sprevidel, da se nikakor ne strinja z njo njegovo življenje, ni imel poguma se je poprijeti; tudi ne kakor Herod Agripa, kateremu se je sicer dopadel Pavlov nauk, pa se ga ni poprijel iz strahu pred svetom.²⁾ Kdor višje resnice išče, mora biti podoben možu, ki išče dragih biserov, in če ktereга najde, proda vse, kar ima in kupi zaželjeni biser.³⁾

Ako se ozremo na redke može starodavnosti pred Kristusom, moramo občudovati njihov vztrajni trud, s katerim so zasledovali resnico.

O Dijogenu se pripoveduje, da je prisrčno prosil modrijana Antista, da bi ga sprejel za učenca, toda ta mu odkloni prošnjo. Ker pa Dijogen ne neha prositi, vzdigne Antist svojo grčavo palico, da bi sitneža odgnal siloma; ali Dijogen odgovori: „Le udrihaj po meni, pa bodi prepričan, da ne najdeš tako trde palice, ki bi mene odgnala.“ In glej! Antist je bil omehčan in sprejel ga je med svoje učence.⁴⁾

Kaj je bilo življenje Sokratovo, Platonovo, Aristoteljevo, Aristidovo, Ciceronovo i. t. d., kakor neumorno hrepenenje po resnici? In če so tudi namesto solnca našli le iskrice resnice, ki sicer niso zadostovale, da bi odpravile dvome, kakor to z bridkim zdihljajem izraža največji mislec stare davnosti: „In dubio vixi, in dubio morior et nescio, quo ibo“, „v dvomu sem živel, v dvomu umiram in ne vem kam grem“, vendar nam označuje teženje po resnici nje kot može nepremagljive srčnosti.

Ako pogledamo v dobo prvih krščanskih časov, moramo občudovati vztrajno potrpežljivost, s katero so iskali nekteri možje resnico. Modrijan Justin, hrepeneč po resnici, se je najprej obrnil do Stojikov, ali ti mu niso vedeli ničesar povedati o najvišjem bitju, zato se je podal k Peripatetikom. Ti so vprašali po plačilu in to je smatral Justin za sramotno pri človeku, ki se peča z modrostjo. Šel je k Pitagorejcem. Ti pa ga niso sprejeli, ker ni razumel zvezdoslovja, geometrije in glasbe. Nazadnje je pristopil k Platonovim učencem in tukaj je našel nekaj resnice. Po nekem častitljivem možu opozorjen na sv. pismo, začel je tisto čitati in našel je celo resnico. Postal je kristjan in dal je svojo kri za sveto resnico.⁵⁾

Še več se je trudil Klement aleksandrijski, preden je došel do zaželene resnice. Kot pagan je obiskal vse imenitne šole, bavil se z nauki vseh znanih modrijanov, pa nikjer ni našlo njegovo hrepeneče srce miru. Prišel je na visoko šolo aleksandrijsko, kjer je učil slavni Panten in tukaj je prišel iz „grešne sužnosti malikovalstva do vere v zveličarja in do odpuščanja grehov“ ter postal kristjan in dika aleksandrijske šole.⁶⁾

¹⁾ Rotond. 125 (James Russel Lowel.) — ²⁾ Djanja. 24. 25. 26. 28. — ³⁾ Mat. 13. 45. 46. — ⁴⁾ Annegarn II. 250. — ⁵⁾ Hammerstein 191. — ⁶⁾ Alzog 122.

Tako nam našteva cerkvena in svetna zgodovina v nepretrgani vrsti v vsakem stoletju može, imenitne po učenosti in delovanju, ki so le po truda-polnem iskanju spoznali resnico. Naj imenujem le iz zadnjega stoletja angleška kardinala Newmanna in Manninga, ki sta po dolgi borbi prestopila v sv. katoliško cerkev in zadnji piše o tem tako le: „Tega sem zdaj prepričan, da sem bil prej slep in zdaj vidim.“¹⁾

Ali pogledjmo nemške učenjake in umetnike, katerih slavna imena se glase: Grof Leopold Stolberg, ki je po dolgem preučevanju sv. pisma in cerkvenih očetov, posebno spisov sv. Avgušтина postal katoličan, ali slavni Mirosl. Schlegl. Schlosser, Hurter, Phillips, Klopp, R. in W. Schadow, Overbeck, Veith i. dr. Veith, na primer, je bil židovskega pokolenja. Kot dijak je že hrepenel po resnici. Bral je pridno sv. pismo in ko je slišal o mesijanskih obljubah in prerokbah, je tiste prebiral in premišljeval. Nekega dne dobi staro očetovo sv. pismo v roke, ter zapazi, da so bili v tistem oni listi iztrgani ali pa prelepljeni, na katerih bi imele biti obljube in prerokbe; vpraša toraj očeta po razlogu in namesto odgovora dobil je toplo zaušnico. Pa ravno to ravnanje očetovo je mladega Veitha toliko bolj izpodbudilo iskati resnico, dokler je ni našel. Postal je duhovnik in slavni pridigar.²⁾ Ne moreta tukaj neomenjena ostati slavna Božidar in Alfons Ratisbonna, ki sta, preobrnivša se, zaslovela po svojem delovanju, posebno zadnji po ustanovitvi sijonskih sester.³⁾ Veliko se je trudil za spoznanje resnice ruski grof Gregor Šuwalow, ki je prepotoval dokaj dežel in povsod poizvedaval pri različnih verskih strankah po resnici, dokler je ni zasledil po mnogobrojnem trudu, učenju in molitvi.⁴⁾ Ravno tako je občudovanja vreden že pred njim knez Božidar Gallitzin.

Kakor je nekdanj velikan učenosti sv. Avguštin sam sebe osrčeval, rekoč: „Si potuerunt hi et hae, cur tu non Augustine“, „če so premogli ti in one, zakaj bi ti ne premogel, Avguštin“ in kakor je sv. Ignacij Lojolanski mnogokrat kot ranjen častnik v pampelunski bolnišnici v roko vzel opis življenja svetnikov in ga zopet z nevoljo odložil, ker ni prijalo njegovemu nevernemu sreču, dokler ni ogrel žarek božje resnice njegovega srca, tako so storili neštevilni drugi, preden jim je zasvetila luč večne resnice. Tudi tukaj velja beseda Gospodova: „Iščite in bodete naši.“⁵⁾

Po resnici hrepeni duh človeški; njegov vsakdanji kruh je resnica, od nje in v njej on živi in njo bolj ljubi, ko telo in samega sebe.⁶⁾ Zato je človek že po svoji pameti primoran iskati resnico. S tem pa se nikakor ne strinja tako imenovani indiferentizem (brezbrižnost). Brezbrižnost v verskih rečeh, t. j. mnenje, da je vse jedno, ktere vere se držimo, naravnost bije naši pameti v lice. Če bi to bilo vse jedno, bi morale vse vere imeti isto vsebino, kar pa ni, ker bi potem sploh ne bilo več ver, ampak samo jedna, ali pa mora biti laž in resnica isto, kar pa ni mogoče. Navadno tajijo indiferentisti vsako vero in če pa vendar rečejo, da so vse vere enako dobre, se hlinijo, ker se le pred svetom kažejo kakor bi se držali ktere vere, ko vendar nimajo nobene. Ravno tako pogubonosni in zaničljivi je indiferentizem

¹⁾ Herd. Leks. VIII. — ²⁾ Seigerschmied 32. — ³⁾ Holzammer II. 421. — ⁴⁾ Hammerstein 163. — ⁵⁾ Mat. 7. 7. — ⁶⁾ Avg. de mend. c. 7.

v vseh drugih z razodetimi resnicami zavisnih vedah. Sv. Pavl pravi: „Omnia autem probate, quod bonum est, tenete“,¹⁾ „poskusite vse, kar je dobrega, obdržite.“ Brezpogojno se vdati naziranju kakega človeka, ne da bi se njegovi nauki strinjali z večnimi resnicami in z našo vestjo, kaže duševno mlačnost in nemarnost. Vsak je marveč dolžen se preučiti o dvomljivih nazorih, kakor daleč je to za njega mogoče, ali pa se držati vestnih strokovnjakov. Nikakor pa bi ne bilo modro a priori se ustavljati novim nazorom v različnih vedah le za to, ker se ne strinjajo s prejšnimi sestavi.

Ni pa dovolj, iskati resnico in jo spoznati, srčnost zahteva, da jo tudi pričamo in se stanovitno za njo potegujemo, če bi imeli zaradi tega tudi trpeti škodo.

Sokrata so obsodili Atenci v njegovi visoki starosti na smrt, ker se njegov nauk nikakor ni strinjal z nazori in z duhom popačenega ljudstva. Obdolžili so ga, da zapeljuje mladino s krivimi nauki in odvrcaje ljudi od češčenja malikov, atenskih varuhov. Lahko bi zavrnil krivo obdolženje, toda on se je vskliceval na svoje javno življenje in zatrjeval, da je delal celih 30 let le edino na to, da bi napravil svoje someščane srečne in krepostne. Ko pa so ga vendar obsodili, da mora izpiti kupo strupenega trobelikovca, govoril je, preden je zapustil sodišče, pretresljivo slovo, katero je sklenil z besedami: „Čas je, da odidemo od tod, jaz da umrem, vi da živite; pa kdo iz med nas je na boljšem, je neznano vsem, izvzemši Boga.“ Trideset dni, ktere še je imel čakati, da se je sodba izvršila, se je pridno pogovarjal se svojimi učenci, posebno o neumerljivosti duše in še v zadnjih trenutkih je tolažil okoli stoječe.²⁾

Poglejmo v zgodovino izraelskega ljudstva. Tu se nam pokaže osmero zvezd, katerih ne more zakriti noben oblak in to je makabejska mati se sedmerimi sinovi. „Kaj iščeš in česa se hočeš od nas učiti? Pripravljeni smo rajši umreti, kakor prestopiti božje postave naše očetjave“, tako nagovori prvi sin krutega Antijoha, ki ga sili darovati malikom in on umre grozovite smrti. Sledijo mu vsi drugi, vsak zatrjujoč vero v Boga. In kako milo je slišati najmlajšega, še nežnega otroka, ko po materi osrčen kliče: „Kaj čakaš? Jaz ne bom pokoren zapovedi kraljevi, ampak postavi božji, ki nam je dana po po Mozesu.“³⁾

In v začetku krščanske dobe bodi nam pred oči postavljen vzor vsega človeštva, sredotočje vse zgodovine, Kristus, večna resnica, ki tako le govori: „V to sem se porodil in zato sem prišel na svet, da dajem spričevanje resnici.“⁴⁾

On je resnico učil, neustrašljivo bičal neresnico farizejev⁵⁾ in je umrl za resnico. Na vprašanje Kajfovo: „Jaz te zarotim pred živim Bogom, da nam poveš, si ti Kristus, Sin božji“, je odgovoril: „Ti si rekel“, če tudi je vedel, da je na ta odgovor postavljena smrtna kazen.⁶⁾ Nepremakljiva je srčnost njegovih apostolov in učencev, s katero oznanujejo v pričo najhujših sovražnikov in nasprotnikov Jezusa vstalega in s katero pogumno zavračujejo tiste, ki jim hočejo to prepovedati, rekoč: „Bolj je treba ubogati Boga, ko ljudij.“⁷⁾ In glej! Ko so jih zaradi tega bičali, „šli so veseli iz zboru, ker so

¹⁾ I Tes. 5. 21. — ²⁾ Annegarn, II. d. (167—170). — ³⁾ II. Mak. VII. 2. 30. — ⁴⁾ Jan. 18. 37. — ⁵⁾ Mat. 23. 19. — ⁶⁾ Mat. 26. 63. 64. — ⁷⁾ Dj. ap. 5. 29.

bili vredni zaradi Jezusovega imena trpeti.¹⁾ Kakor apostoli, tako so pričali kristjani vseh časov in krajev neustrašljivo z besedo in v dejanju resnico sv. vere in kedar je bilo potrebno tudi v neizrekljivih mukah in v mučeniški smrti.

Neustrašeno so kristjani pričali sv. vero pred cesarji, kralji in njih namestniki, od čvrstih možev do nežnih devic, od sivih starčkov do nedolžnih otročičev, vsakega stanu in spola. Kako milo in prepričevalno donijo na primer besede sv. Polikarpa, škofa smirnskega, s katerimi odgovarja na terjatev prokonzulovo, da zataji Kristusa: „Šest in osemdeset let služim že Kristusu in ni mi še kaj žalega storil, kako bi mogel kleti svojega kralja, ki me je odresil. Poslušaj toraj mojo očitno izpoved: Jaz sem kristjan.“²⁾ „Jaz sem kristjana, pri nas se ne zgodi nič hudega“, s temi besedami je umirala devica sv. Blandina.³⁾ „Jaz sem kristjan“, tako odgovarja sv. Lucijan cesarju Maksiminu, ki ga vpraša po imenu, stanu in pokolenju, „kristjan sem; to ime zadostuje moji slavi.“⁴⁾ „Jaz sem kristjan, jaz sem kristjana“, ta klic doni iz ust vseh milijonov in milijonov mučenicov od prvega mučenika sv. Štefana do mučencev, ki so lani in letos tamkaj v Kini umirali mučeniške smrti.

Kakor so neustrašljivo pričali, ravno tako pogumno so zagovarjali kristjani vsak čas resnico sv. vere in cerkve. Le ozrmo se na trumo zagovornikov ali apologetov. Zagovorne spise so pošiljali cesarjem in njihovim namestnikom in v tistih zavračevali hudobne in izmišljene trditve nevernikov do kristjanov ter kazali njih nedolžnost. Tako dokazuje na primer sv. Justin v svojem zagovornem pismu do cesarja Antona Pija in Marka Avrelija, da so kristjani verni, čednostni in zvesti državljanjani.⁵⁾ Atenagora, atenski modrijan, dokazuje v svojem zagovornem listu do Marka Avrelija in njegovega sina Komoda krivično sovražstvo do kristjanov blizu tako le: „Vse se sme častiti v rimski državi, celo neumne živali in dopusti se vsaka, še tako abotna šega, le kristjan se že zaradi imena sovraži. Ako moramo občudovati cesarsko blagohotnost do drugovernih, je toliko bolj nerazumljivo, da se kristjani, ki nikomur ne store kaj hudega, že preganjajo zaradi imena.“⁶⁾ Enako so ravnali vsi drugi apologeti, na primer Kvadrat, Aristid, Origen, sv. Ciprijan i. t. d.

Kakor resnico, tako je treba tudi vsak čas se srčnostjo braniti z njo zvezano pravico. V tretji knjigi kraljev beremo o Nabotu, meščanu mesta Jezrael. Imel je tamkaj vinograd, kterega je podedoval po svojih stariših, ki pa je mejil na posestvo samarijskega kralja Ahaba. Kralj, ki je tja kaj rad zahajal na letovišče, je želel ta vinograd pridobiti bodisi s tem, da ga kupi ali z drugim zamenja. Toda Nabot v to ni privolil, ker je bilo prepovedano, prodati podedovano posestvo, rekel je: „Ne zameri, gospod, da ti ne morem dati dedščine svojih očetov.“⁷⁾

Z enako srčnostjo so branili cerkveni predstojniki pravice sv. Cerkve in njenih otrok. Sv. Bazilij se je s tako pogumnostjo potegoval za pravice sv. cerkve, ktere so kratili arijanski cesar Valent in njegova namestnika Modest in Demosten, da je Modest pri neki priložnosti rekel, da še tako odločno ž njim ni govoril noben škof, na kar se mu Bazilij odreže, da

¹⁾ ib. 5. 41. — ²⁾ Alz. 49. — ³⁾ Don. III. 321. — ⁴⁾ Schuster, II. d. 579. — ⁵⁾ Alz. 73. — ⁶⁾ ibid, 86. 87. — ⁷⁾ III. Kralj. XXI. (1—3).

še potem sploh s krščanskim škofom govoril ni.¹⁾ Neustrašljiv je bil sv. Ambrozij, kedar je šlo za resnico in pravico. Cesar mu zapove, da odstopi katoliško cerkev krivoverskim Arijancem in on odgovori: „Zapovedujejo mi odstopiti cerkev; to meni ni dovoljeno, za cesarja pa se ne spodobi. Cesar nikakor ne sme misliti, da ima pravico tudi do tega, kar je božjega. Kar je božjega, pripada Bogu, kar pa je cesarjevega, cesarju. Cesarju pripadajo palače, škofu pa cerkve. Nabot ni hotel izročiti dedščine svojih očetov in jaz bi naj izročil dedščino Kristusovo.“²⁾ Kako srčno je nadalje on zastavil cesarju Teodoziju ustop v milansko cerkev, preden je zadostil za prenagljeno prelihanje krvi v Solunskih.

Občudovati moramo odločnost Gregorja VII., s katero se on loti spridenosti v cerkvi in državi in pogubljenih razvad. Bori se za najsvetejšo reč, za pravico in red in če tudi tako rekoč v prognanstvu umre, je vendar zmaga njegova, „kajti ljubil jo pravico in sovražil krivico.“ Zato celo drugoverci niso mogli odreči temu „skoraj nadčloveškemu značaju papeževemu“ občudovanja in pohvale. Protestantski zgodovinar Gregorovij ga proslavlja z besedami: „Brezorožna zmaga tega meniha ima več pravice, da jo občuduje svet, kakor vse zmage Aleksandra, Cezarja in Napoleona.“³⁾

Ali pogledjmo v novejšo dobo. Napoleon si hoče podjarmiti celo Evropo. Vse se mu že skoraj uklanja. Knezi, celo kralji prosjačijo pri njem milosti, le Pij VII., če tudi v njegovih rokah, se mu ne ukloni, ampak terja pravice sv. cerkve in njenih udov. Gregorij XVI odgovori carju Nikolaju I., ki ga je leta 1845 v Rimu obiskal in ga prigovarjal, da bi odobril nekatere naredbe zoper katoličane, s kratkimi besedami: „Človeški zakoni se dajo predrugačiti, večni so pa neizpremenljivi.“⁴⁾ In Pij IX. se je vztrajno ustavljal krivičnim zahtevam verskih in državnih prekucuhov s kratko besedo: „Non possumus.“

Nravstvena srčnost se ne ozira na osebo, ampak ima pred očmi veličastni smoter pravice in resnice, kakor Modri pravi: „Za pravico se poteguj z vso močjo in do smrti se bojuj za resnico in Bog se bo za te vojskoval zoper tvoje sovražnike.“⁵⁾

Kralj Antijoh Epifan je razposlal po celi svoji deželi poslancev, da bi ljudi zvabili k malikovanju. Ko pridejo v mesto Modin, zahtevajo od prvaka tistega okraja, po imenu Matatija, da bi s celo svojo obiteljjo daroval malikom, kakor so to že storili drugi mogotci. Toda Matatija odgovori pričo zbranega ljudstva in kraljevih poslancev s povzdignjenim glasom: „In če so bili pokorni vsi narodi kralju Antijohu, da je vsak zapustil postavo svojih očetov in se pokoril zapovedim njegovim, jaz in moji sinovi in moji bratje ostanemo pokorni postavi svojih očetov.“ Isto so storili prvi kristjani naproti zahtevam rimskih cesarjev in njih namestnikov, sledeč besede sv. Petra: „Boga moramo bolj ubogati, ko ljudi.“⁶⁾ Istega pravila so se držali verniki za Henrika VIII. in Elizabete na Angleškem, isto so trdili srčni katoliki za čas Bismarka na Nemškem.

Slavni kancelar Tomaž More, je odgovoril Cromwellu, ki ga je silil v suprematno prisego: „Jaz ne poskušam pridobiti nikogar za to ali drugo

¹⁾ Alz. 2. 62. — ²⁾ Alz. 362. — ³⁾ Gesch. d. Stadt Rom, IV. 198. — ⁴⁾ Wiseman 382. — ⁵⁾ Sir. IV. 33. — ⁶⁾ I. Mak. 2. 19. 20. — ⁷⁾ Dj. ap. 5. 29.

mnenje, ne dajam svetov nikomur, ne grajam nikogar, ne želim nikomur kaj hudega, ampak vsem dobro, molim za kralja in za vse. Če na taki način ne morem rešiti svojega življenja, ga na drugi način sploh nočem. Od časa, kar zdihujem v ječi, sem mislil že večkrat, da pride vsled trpljenja zadnja ura, poznam smrt in se le žalostim, da je šla mimo mene. Moje revno telo stoji pod kraljevim poveljem, daj Bog, da bi mu hasnila moja smrt.¹⁾

Kdor je po svoji službi poklican, braniti resnico in pravico in čuvati red, mora stanovitno in s potrpežljivostjo in z vso odločnostjo odstranjevati slabe zglede tistih, ki stoje na braniku, ki morajo biti luč na svečniku in mesto na bregu, da se zabrani pohujšanje. „Zavoljo zgube svojega življenja se ne boj govoriti resnice.“²⁾ Prerok Natan je šel h kralju Davidu in ga je opozoril na veliko pohujšanje in krivico, ktero je napravil z umorom zvestega Urije. Skoraj celo leto ni spoznal kralj svoje krivde, še le srčnost Natanova mu je zbudila vest.³⁾ Kako mogočno so donele besede sv. Janeza Krstnika na ušesa Antipe in Herodijade: „Ni ti dovoljeno imeti žene svojega brata.“⁴⁾

Krščanstvo je imelo vsak čas dovolj mož na površju, ki so se sveto srčnostjo in vztrajnostjo bičali hibe in slabe zglede mogotcev in svarili pred pohujšanjem.

Ko je cesar Leo III. iz trte zvil borbo zoper sv. podobe, mu papež Gregorij II. da pogumno nauk o sv. podobah, opozoreč ga, da sv. podobe po pravici njega popolnoma nič ne brigajo in če se že ne spozna na češčenje tistih, naj gre v šolo malih otrok in otroci ga bodo podučili.⁵⁾ Naslednik Leona III., cesar Konstantin V., pokliče neki dan slavnega opata Štefana iz Nikomedije k sebi in ga nagovori pričo svojih dvornikov s ponosom tako le: „Ti kratkoumnež, ali ne sprevidiš, da se sme z nogami teptati podoba Jezusa Kristusa, ne da bi se onečastil s tem Kristus? Kaj ima les ali kamen opraviti s Kristusovo častjo?“ Opat Štefan potegne iz žepa denar s podobo cesarjevo in reče: „Toraj smem tudi z nogami teptati to podobo, ne da bi kršil spoštovanje, ktero dolgujem tebi! In srčno vrže denar ob tla in ga začne z nogami teptati. Ali hipoma planeje dvorniki na njega, on pa mirno, toda z močnim glasom zakliče: „Tako toraj! Podobo zemljskega kneza onečastiti je kaznivo hudodelstvo, podobo kralja nebes oskruniti pa je dovoljeno!“ Siloviti cesar ga je dal usmrtiti.⁶⁾

Enako srčno so nastopali papeži nasproti krščanskim vladarjem, ki so se svojo krutostjo kršili pravice ali se svojim ravnanjem razdirali npravnost. Tako papež Nikolaj I. nikakor ni hotel privoliti, da bi se razdril zakon Lotarā II., lotarinškega kralja, s Teutburgo, da bi se zaročil z Valrado, če tudi so se celo nekatere sinode za to izrekle in je Ludovik II., brat Lotarov, v pest dobil Rim. Ravno tako je vztrajal na veljavi zakona Hadrijan II., naslednik Nikolajev, ako ravno je že tudi prosila za razveljavljenje Teutburga zarad slabega ravnanja z njo.⁷⁾ Nekaj jednakega najdemo pri francoskem kralju Filipu Avgustu II., kateri je zavrgel pravo ženo Ingeburgo in se oženil z Nežo meransko. Inocenc III. ga je prisilil, da je zopet k sebi vzel svojo pravo ženo, Nežo pa odpustil. Isti papež je branil svetost zakona zoper

¹⁾ Hammerst. 468. — ²⁾ Sir. IV. 24. — ³⁾ II. Kralj XII. — ⁴⁾ Mark. VI. 18. —

⁵⁾ Hefele Conc. G. III. (362–370). — ⁶⁾ Annegarn, 4. d. 80. — ⁷⁾ Hefele, IV. 214.

kralja Alfonza IX. leonskega in Petra II. aragonskega.¹⁾ Ravno tako je odklonil Pij VII. burno terjatev Napoleonovo, da bi razveljavil zakon brata Napoleonovega Hijeronima s Paterson, če tudi je vedel, da ga zaradi tega čakajo bridke ure.²⁾

Sploh pa nas zgodovina uči, da so papeži, kot predstojniki vesoljne krščansko katoliške družine branili svojo čredo z vsemi močmi pred zapeljevanjem in pohujšanjem, pa tudi pred nasilstvom in krutostjo mogotcev.

Nikdar pa tudi ni nedostajalo srčnih mož, kateri so zavračevali napačno ravnanje papežev. Tako je že sv. Pavl zavrnil sv. Petra v Antijohiji, zaradi neodločnega ravnanja do judovskih in paganskih kristjanov.³⁾ Ko je Paskal II. prisiljen dal Henrik V. posebne predprave, so nekatere sinode tiste odločno zavrgle. Ravno tako so kardinali pritisnili na Pija VII., da je preklical 11 podstavnih dogovorov, katere mu je izsilil Napoleon.⁴⁾

V obče se sme reči, da nravna srčnost zahteva od podložnih, da opominjo predpostavljene na pregreške, s katerimi se daje pohujšanje, kakor tudi na predsodke, ki slonijo na neutemeljeni podlagi, da jih obvarujejo krivičnega ravnanja do podložnih. Tukaj velja opomin: „Esto vir fortis“, „bodi srčen.“⁵⁾ Imenitne so besede Janeza Pyma⁶⁾: „Rajši jaz trpim, da le resnico povem, kakor da bi resnica trpela, ker jaz molčim.“

K blagodejni srčnosti pripada tudi bratovski opomin. „Če greši zoper tebe tvoj brat, hodi in posvari ga med seboj in njim samim. Če te posluša, si pridobil brata.“⁷⁾ Bratovska beseda sega v srce, kamor drug nihče ne more in obvaruje bližnjega časne in večne nesreče. Kdor ta opomin zanemarja iz strahopetosti, opustil je največjo dolžnost prijateljstva. „Če pa tebe ne posluša, vzemi seboj še jednega ali dva, da ostane vsa reč v ustih dveh ali treh prič.“ Ako pa morebiti opaziš, da tebi ne zaupa toliko, kakor drugim, povej drugim, ki so ž njim v tesnejši zvezi, da ga oni opominjo na nevarnost njegovega stanja. „Če pa jih ne posluša, povej cerkvi.“ Če tvoja in prijatelj je blagohotna beseda ničesar ne zmore, poprosi njegove predpostavljene, da ga resno opozorijo na nevarno ali celo pogubonosno pot, ktero je nastopil s to družbo ali z onim društvom, s tem berivom ali z ono pisarijo, s to službo ali z onim podjetjem. Značajni človek bo iskal novih sredstev in ne bo pešal v prigovarjanju in v opominih, da reši bližnjega.

Srčnost pa se ne sme le ozirati na posamezne osebe in ne le na posamezen stan, ampak mora pred očmi imeti občni blagor. Za tistega se mora potegovati z dovoljenimi sredstvi, tistega pospeševati in braniti na podlagi resnice in pravice.

Slavni Görres se je s peresom zastavil za svoje stiskano katoliško ljudstvo nasproti kruti berolinski vladi in piše: „Ničesar sicer ne bom

¹⁾ Brück 391.

²⁾ ib. 788.

³⁾ Gal. II. 14.

⁴⁾ Brück 791.

⁵⁾ II. Kralj 10. 12.

⁶⁾ Praeferisco di patire io medesimo par aver detto la verità, anzi che lasciar patire la verità per difetto delle mie parole. (Rotondi 142.)

⁷⁾ Mat. 18. 15.

storil, da bi ne mogel zagovarjati pred Bogom in svojo vestjo, pa naj v Berolinu zvedo, koliko premore mož, ki stoji na temelju resnice in pravice in ki se ne da prestrašiti.“ In ob drugi priložnosti sam o sebi v tretji osebi govori, rekoč: „Kralj ni bogat dovolj, da bi mu odkupil dobro prepričanje. Dvori nimajo ničesar, da bi mu zamenili za mir vesti. Neodvisnosti duha in čistosti značaja bi ne prodal za nobeno ceno, če bi se tudi oglasili kupci za nju. On se priklanja samo pred Bogom in njegovo besedo, pred veličastvom resnice in pravice, nikdar pa pred samovoljo in nasiljem, v katerikoli obliki se pokazeta.“¹⁾ In Görres je se svojo srčno besedo prebudil mnogo izvrstnih mož, ki so delovali v njegovem duhu in dobil je prelepo ime: „Defensor catholicae veritatis“, „branitelj katoliške resnice.“

Lastnega dobrega prepričanja je treba in tisto moramo zastopati v javnosti bodisi s peresom, bodisi z živo besedo. Marsiktera opustošujoča zla se dajo le odpraviti s krepkim, očitnim nasprotovanjem in z ugovarjanjem. Seveda, če so tisti, ki bi bili dolžni in zmožni govoriti, „molčeči psi“,²⁾ potem je poznejše tarjanje in zdihovanje brez pomena. „Ego autem censeo, Carthaginem esse delendam.“ Pregarje, ki razjedajo blagostanje, krivice, ki razburjajo srca, krive nauke, ki moré vero in pravost, bi moral pobijati brez usmiljenja vsak pravico in resnicoljuben človek. Apostoli so nastopili z vztrajno srčnostjo zoper nevero, napuh, sebičnost in oholost paganov. Označevali so enakopravnost sužnjev z gospodarji, potegovali se za pravice žen in otrok, pobijali krvave igre in nespodobne predstave po gledališčih in drugod in glej! njihova beseda je pretresla srca in predrugačila zemlji obraz.

Koliko le eden mož premore za blagor ljudstva, če se postavi na temelj resnice in pravice, nam kaže Danijel O'Connell, rešitelj irskega ljudstva. Protestantovski Angleži so odvzeli katoliškim Irom vsa posestva in vse pravice, tako, da so bili v pravem pomenu sužnji svojih po krivici gospodarjev. L. 1775 se je porodil Danijel od katoliških starišev na Irskem. Ker katoličani niso imeli svojih šol, so ga stariši poslali v jezuitsko izgojevališče v St. Omer na Francoskem. Izvolil si je poklic pravnega zagovornika in si je naložil nevarno in težavno nalogo, osloboditi irsko ljudstvo. Neumorno je zbiral ljudstvo, učil ga, osnavljal društva in ni obupal, ako ravno so se mu stavile nepopisljive zapreke. Bil je izvoljen v državniško zbornico in tam je z največjim trdom in naporom dosegel prostost za irske katoličane. Ljudstvo mu je tako zaupalo, da se je k javnim zborovanjem, ktera je on priredil, sešlo na milijon ljudij, pa vse se je vršilo mirno, ker je imel na zastavi besede: „Kdor stori kako zločinstvo, krepí sovražnikovo moč.“ Pa sovražniki so skovali zoper njega zaroto in ga obsodili na enoletno ječo, ktero je moral takoj nastopiti. Ko se je to zvedelo po Irskem, so trgovci zaprli svoje prodajalnice, časniki so izhajali črno obrobljeni in dan na dan so se za njega darovale sv. maše in opravljale molitve. Od vseh strani sveta so mu katoličani pošiljali pisma. V imenu francoskih katolikov mu je pisal pismo slavni Montalambert, v katerem ga slavi kot najzvestejšega otroka sv. cerkve in najodkritosrčnejšega in najmogočnejšega boritelja za prostost. Črez četrletna leta je najvišje sodišče razveljavilo obsodbo. Ko se je vest o tem raznesla,

¹⁾ Hammerstein, 67. 70. — ²⁾ Izaj. 56. 10.

so glavno mesto razsvetlili in zvonovi so zapeli po vseh cerkvah. Na praznik Marijinega rojstva se je zahvaljevala cela Irska za oproščenje svojega osloboditelja. — O'Connel zboli in mora na jug. Izvolil si je Rim, da bi se kot zvest sin sv. cerkve poklonil sv. Očetu. Potoval je skozi Francosko, kjer ga je Montalambert s posebnim poslanstvom pozdravil v prekrasnem nagovoru, izročivši mu obljube udanosti do sv. Očeta. Toda on ni došel do Rima. V Genovi je moral ustaviti svoje potovanje, kjer je, pokrepčan se sv. zakramenti, umrl 15. maja 1847. Njegova oporoka se glasi: „Moje telo na Irsko, moje srce v Rim, moja dušo v nebo.“ To je mož, kteremu ne more nihče odreči svojega spoštovanja. Še celo neverni protestantski zgodovinar Bluntschli prizna, da se od Perikleja naprej ni nihče tako mirno in nesebično zastavil za blagor ljudstva, ko O'Connel.¹⁾

Temu blagemu možu bi lahko priredili z istim spoštovanjem predsednika ljudovlade ekvadorske Garcio Morena, ki je deloval in umrl za vero in blagor svoje domovine. Z besedo in s peresom je branil svoje ljudstvo zapeljevanja. „Jaz sem katoličan“, tako piše v nekem zagovornem spisu, „in sem ponosen na to, če se tudi ne morem prištevati gorečim kristjanom. Jaz ljubim svojo domovino iz globočine srca in si štčjem v dolžnost prispevati k jenemu blagostanju. Zarad svojega verskega prepričanja in mnenja o pravem domoljubju nisem mogel molčati v prašanju, ki zadeva mojo vero in domovino; kajti tukaj se gre za prepotrebno pospešitev prosvete in za čast cerkve. Že od nekdanj me je silil moj značaj, se potegovati za reč slabih in po nedolžnem preganjanih; kajti mene razsrdi vsako silno zatiranje, naj je prizadene kdorkoli . . .“²⁾ In tega prepričanja se je ta blagi mož držal v besedi in dejanju tudi kot predsednik, dokler ga ni usmrtil podkupljen zlobnež. Na njegovem grobu se berejo za njega značilne besede: „Prenovitelju domovine, nepremagljivemu branitelju vere.“

Neovrgljiva je resnica, da blagostanje države in ljudstva sloni na veri. Kjer je vera, tam plameni odkritosrčna ljubezen do vladarja in le verno ljudstvo je trezno, čisto, varčno, delavno ali v kratkem rečeno, ima tiste kreposti, ki so potrebne za njegov obstanek in razvitek. Zato pravi Platon: „Neznanje pravega Boga je največja nesreča za državo. Temelj vsaki človeški družbi podira tisti, ki ruši vero.“³⁾ Ni se toraj čuditi, če srčno nastopajo možje, vneti za blaginje domovine in ljudstva, na javnih shodih in v državnih zborih ter z glasom jerihunskih trobent drobijo zidovje, iz kterega strelajo sovražniki domovine in ljudstva puščice nevere, prepira in pohotnosti med Bogu in domovini udano ljudstvo.

Ko je silni Bismark napovedal nemškimi katolikom kulturni boj, so se združili vsi verni poslanci in se zastavili za svoje ljudstvo. Posebno imeniten in neustrašen je bil med njimi Herman pl. Mallinkrodt. V krasnem govoru, kterega je imel 7. sveč. l. 1874 v državnem zboru, pokazal je brezuspešnost nakan Bismarkovih proti katoliški cerkvi in njenim poda-

¹⁾ Hammerstein (260—71).

²⁾ *ibid.* 427.

³⁾ Veri dei ignorantia est summa omnium rerum publicanarum pestis; omnis humanae societatis fundamentum convellit, qui religionem convellit. (De legibus l. 10.)

nikom. Rekel je: „Tukaj ni borba zoper posamezne osebe, tukaj je boj krščanske vere zoper neversko modroslovje in Bismark je v tej borbi mimgredoča prikazen. On je sicer mogočna prikazen, pa v tem svetovnem boju nasprotij je slab kakor trst, ktereга maje veter.“ Nato je javno zatrdil zvestobo katoličanov do cerkve in njenih predstojnikov, ktere ne bodo podkopala nobena še tako huda sredstva ter je sklenil svoj govor z besedami: „Premislite toraj, s kakšnim orožjem nas hočete premagati! Mi pa se med tem tolažimo z mislijo: per cruceм ad lucem, po križu do luči, po trpljenju do zmage.“¹⁾

„Srčni vlada svet“, pravi pregovor. Ta rek pa le takrat velja v pravem pomenu, ako je srčnost spojena z modrostjo, če se poganja za vzorne dobrine, če je poblašena z velikodušnostjo in nesebičnostjo in če jo stanovitnost ne zapusti. „Ne jenjajmo toraj delati dobrega, ob svojem času bomo želi neprestano.“²⁾ Trpežna, stanovitna volja doseže tudi pri največjih zaprekah svoj smoter. Nestanoviten človek pa ne doseže nič uspešnega. Vse začenja, pa ničesar ne dokonča, loti se tudi največjih rečij, pa kmalu vse popusti. Danes je ognjevito navdušen za kako reč, jutri pa jej že ves nevoljen obrne hrbet. Zato pravi Modri: „Ne dajaj se slehernemu vetru goniti in ne hodi po vsaki poti; zakaj tako ravna grešnik z dvojnim jezikom (ki se le po okolščinah ravna). Bodi stanoviten na potu Gospodovem, v svojem znanju in spoznanju resnice in spremlja naj te beseda miru in pravice“³⁾

Vsaka dobra reč ima svoje ovire in težave; da jo toraj človek doseže, mora po njej težiti se stanovitnim navdušenjem. Težave, ktere premaguje, budijo v njem skrite moči, krepijo v njem zaupanje v sebe in ga priganjajo k toliko večji pridnosti. Pridobljeni uspehi mu osladijo vse borbe, ker ve, da so sad njegovega truda. „Brez boja ni zmage“, „brez dela ni jela“ in le „kjer se streže, tam se reže“, tega nas uči vsakdanje življenje.

Človek ima le eno nalogo na svetu, da izpolni svoj poklic. Neštevilne zapreke in ovire se mu stavijo na pot v izvršitvi te glavne naloge in sicer, ko si voli poklic, ko se nanj pripravlja in ko opravlja dolžnosti svojega poklica.

Modri Stvarnik je odločil vsakemu posebno službo na svetu in mu dal za tisto tudi primerne zmožnosti. V tisti službi je človeku pripravil delo, vsakdanji kruh, pomoč in sveto zadovoljnost. Zato mora biti za vsakega prva skrb, da tisto spozna in se je neločljivo oklene, ne gledé na čast in dobiček, ki se mu ponujata drugod, ne gledé na sladkanje prijateljev in tarnjanje in rotenje starišev in sorodnikov. — Kakor hitro spoznaš svoj poklic, odkrižaj se odločno in srčno vsakemu oporekanju in če bi tudi moral trpeti silo in glad, zaničevanje in preganjanje, poberi te križe, naloži jih pogumno na svoje rame in boš srečen.

Sv. Tomaž Akvinčan, iz roda mogočnih grofov Akvinskih, je obiskoval šolo v Neapolju. V 16. letu svoje starosti se odloči ustopiti v red sv. Dominika. Ko zvedo stariši za ta namen, bili so silno razburjeni in zahtevali so mladega Tomaža nazaj. Da bi ga sitnosti starišev odtegnili, ga pošljejo predniki v Paris. Toda Tomaževa brata Landulf in Rinaldo sta mu pot pristregla, ga ujela in spravila na grad Rocosecca. Vsi ga prigovarjajo, da bi odstopil

¹⁾ Hammerstein, 336. — ²⁾ Gal. 6. 9. — ³⁾ Sir. V. 11. 12.

od svojega sklepa, najprej z dobrimi besedami, potem s pretenjem in nazadnje skušajo njegovo voljo premagati se surovim ravnanjem. Toda Tomaž ostane zvest svojemu poklicu. Po posredovanju cesarja je bil izpuščen. — Postal je velikan učenosti, zgled čednosti, dušni rešitelj svojih sorodnikov in velik svetnik svete katoliške cerkve in zaščitnik učeče se mladine.¹⁾ Ali bi bil sv. Tomaž dosegel to slavo, ako bi se bil udal zahtevam svojih starišev in sorodnikov?

Človek, ki ni v pravem poklicu, zgubi navadno vero, zadovoljnost in veselje do delovanja in s tem tudi svoj značaj. Kdor pa zadene svoj poklic, deluje z veseljem in zato tudi uspešno v svoji stroki, vé druge navdušiti za trajno delovanje in je sebi in bližnjemu v hasek.

Več težav, ko pri izvolitvi, ima človek prebiti v pripravljanju na svoj poklic, kajti premnogim nedostaja potrebnih sredstev, drugim trdne volje, tretjim pa branijo na videz vsaj nepremagljive ovire. Vendar doseže, kdor vestno rabi čas, priložnosti in mu dane moči, če tudi z velikim trudom, postavljeni smoter.

O Stojiku Kleantu se pripoveduje, da je bil ubog in slabo nadarjen, pa v sebi je čutil veliko nagnjenje do modrosti. Da bi lahko po dne neprestano poslušal svojega učenika Zenona, je zamakal po noči vrtove ali mlel na ročni mlin, da si je prislužil vsakdanji kruh. Po stari Solonovi postavi so ga pozvali pred sodišče, da bi se izpričal, od česar se živi. Ko pa so priče, pri katerih je po noči delal, dale spričevanje o njegovem poštenem in marljivem življenju, so mu ginjeni sodniki ponudili 10 min kot darilo, katerih pa ni sprejel, ker mu je prepovedal učenik Zeno.²⁾

Kakor Kleantu, se je godilo in se še godi marsikteremu otroku revnih starišev. Imenujem tukaj le Siksta V., najslavnejšega papeža s tem imenom. Kot majhen deček je moral pasti svinje, namesto, da bi hodil v šolo, ker njegov ubogi oče Zanetto Peretti ni mogel plačevati šolnine. Pa mladi Feliks, tako je bilo dečku ime, je čutil v sebi hrepenenje po uku in naučil se je brati iz bakvic, ktere so mu posojevali v šolo zahajajoči otroci. Nazadnje se ga je usmilil neki sorodnik Fra Salvadore, ki je plačeval za njega šolnino. Z majhnim koščekom kruha prebil je Feliks celi dan v šoli. Z 12. letom je prišel v frančiškanski samostan. Pozno v noč se je učil in ker mu niso dovolili posebej luči, učil se je pri luči na hodniku in če je ta ugasnila, šel je v cerkev pred Najsvetejše, ter je tamkaj nadaljeval svoj uk pri svitu večne luči.³⁾ In glej! Iz revnega pastirčka je postal velik učenjak, potem frančiškanski general in nazadnje papež, slaven po visokem duhu in po delih.

Kako si more človek tudi v največji revščini vendar pridobiti mnogo znanja s trajno pridnostjo, nam kaže čudna prikazen sv. Paskala Bajlonskega. Bil je otrok zelo revnih starišev in zaradi tega ni mogel obiskovati šole, ampak je pasel sosedovo čredo. Dobil si je knjigo in poprosil mimgredoče, da so mu pokazali pismenke, dokler se ni naučil točno čitati. Spravil je poznej do samostanskega brata. Ali nabral si je toliko modrosti, da trdi njegov životopisec, učeni Janez Kimenes, da mu je brat Paskal reševal z lehkoto najtežja vprašanja.⁴⁾

¹⁾ Hammerstein, 140. Donin, II. 66. — ²⁾ Annegarn, II. 254. — ³⁾ Bin. E. IX. 580. — ⁴⁾ Donin, III. 169.

Sploh nam kaže zgodovina različnih narodov može, ki so po vztrajni borbi z mnogovrstnimi ovirami dospeli do najvišjih častij in znanostij. Slavni pomorščak in oplovitelj sveta James Cook, sin revnih starišev, bil je učence pri nekem trgovcu. S 13. letom je prišel na ladjo, kjer je postal kuhar in potem pomagač krmarjev. Začel se je učiti računstva in potrebnih znanostij za pomorščake, postal je učenjak in kapitan in razkril je veliko neznanega sveta.¹⁾ Podpredsednik zedinjenih držav H. Wilson bil je v mladosti pastir in težak, potem črevljar in delal je tako pridno, da si je prislužil za šolanje potrebnega denarja.²⁾ Wilh. Achtermann, znameniti kipar, bil je pastir, hlapec, mizar, dokler si ni toliko prihranil, da je mogel v Italijo, kjer se je v velikih težavah izlikal za slavnega umetnika.³⁾ Blagi Slomšek, največji pedagog slovenski in Miklošič, največji slavist, sta bila sinova kmetjskih starišev.

Tudi pri opravljanju dolžnostij svojega poklica je sreča kaj redko mila. Vsak dan prinaša mnogo težav in bridkih izkušenj, toda srčni vztraja na pozorišču zvestega delovanja.

Med najiminitnejše šaljive pisatelje in pesnike se mora gotovo šteti Španec Cervantes. Bil je tako ubog, da je moral zaradi revščine odstaviti študije v Salamanki in stopiti kot strežnik v službo kardinala Akvavive. Poznej je oblekel vojaško suknjo, ktero je nosil večjidel svojega življenja. Pet let je zdihoval v algirski sušnosti in je umrl ubog in nepoznan v Madridu. Spisal je trideset igrokazov in več duhovitih romanov, med njimi svetoznanega „Don Quixota“. Njegovi umotvori so prestavljeni na mnoge jezike in vendar še na njegovem grobu dolgo časa spomenika ni bilo.⁴⁾

Tudi „portugalski Dante“, slavni pesnik Camoens, ni imel boljše osode. Če tudi je bil plemenitega rodu in je prelival kri za svojo domovino, moral je vendar skoraj polovico življenja preživeti deloma v prognanstvu, deloma v ječi, ker se je potegoval za zatirane In^oe zoper portugalsko nasilstvo. Na otoku Macao zložil je poln navdušenja za blago domovino junško pesem „Os Lusíadas“, v kateri opeva portugalske junake. Toda kako slabo se mu je godilo na stare dni. Njegov zvest suženj Anton mu je po lizabonskih ulicah kruha prosil in po smrti Antonovi moral je iti v sirotišnico, kjer je umrl.⁵⁾

Torkvato Tasso, dika italijanskih pesnikov, bil je sin imenitnega očeta, toda ni mu sijalo solnce sreče. Obrekovali, zavidali, sovražili so ga njegovi tekmeči, da ni našel nikjer pokoja. 7 let je preživel v blaznici, kruha si je moral mnogokrat prositi, dokler ni v samostanu sv. Onofrija s križem v roki izgovarjajoč besede: „V tvoje roke izročim svojo dušo“, sklenil bornega življenja. In vendar! Kje naj bi bil neznan njegov umotvor, junaška pesem: „Gerusalemme deliberata.“⁶⁾

Največji nizozemski pesnik Joast van den Vondel, je zavžil veliko mu od rojakov prizadetih bridkosti. Kot sedemdesetletni starček si je moral v nizki službi služiti vsakdanjega kruha in pozneje so mu dovolili malo pokojnino. Toda starček še tudi zadnje dni življenja ni nehal peti in ko so mu zdravniki prepovedali, se baviti dalje s pesništvom, je prosil še samo dovol-

¹⁾ Binder, Real. Enc. III. — ²⁾ Wetzl, Leitst. 161. — ³⁾ Hammerstein, 316. — ⁴⁾ Binder, R. E. II. d. — ⁵⁾ Binder R. E. II. d. — ⁶⁾ ibid 9. d.

jenja, da si sam sestavi nagrobni napis. Baumgartner pravi o njem: „Vondel je dika stoletja, ne samo Nizozemcem, ampak pred vsem naši sveti kato-liški cerkvi.“¹⁾

Ako pogledamo v zgodovina slovenskega slovstva, najdemo enakih zgledov obilno na domačih tleh. Duhoviti in v resnici narodni pisatelj Jurčič bil je otrok „bornega kmeta.“ V sedmi in osmi šoli si je s peresom služil kruh. Vseučeliških študij ni mogel dovršiti zaradi revščine. Beda ga ni zapu-stila celo življenje in ga je spravila v prerani grob. In vendar! Koliko lepega je spisal, spisal v narodnem duhu in v slikah iz domačega narodnega življenja.²⁾ Tudi Levstik, ki je pesnik, jezikoslovec in kritik v eni osebi, je večji del življenja prebil v stiski in borbi.³⁾ Sploh se lahko reče, da je mnogo sinov slovenskega naroda, ki so desegli visoko učenost in častne službe, imelo v mladosti revščino za svojo spremljevalko, pa tudi bodrilko. Res umestne so besede Richterjeve: „K ubožstvu morem le reči: „Bodi mi pozdravljeno, pa samo ne pridi prepozno.“⁴⁾

Kakor mnogim nedostaja sredstev za pripravlanje na poklic in za opravljanje njegovih dolžnostij, tako pogrešajo zopet drugi veselja in volje. Sv. Izidor, pobožni in učeni škof sevilski, je bil sin kraljevega namestnika v Kartageni. Prve nauke je prejel doma, potem pa ga je dal oče v Sevilo, da bi si tamkaj pod vodstvom svojega brata Leandra pridobil višjih znanostij. Toda ni mu prijala resnost učenikov in učenje mu je bilo neprenosno breme. Zato zbeži neki dan s tihega iz mesta. Utrujen po dolgi hoji se vsede na podsek nekega studenca na vedrico in začne radovedno ogledovati njegovo opravilo. Pri tem opazi, da je imel kamen, kamor je kapljala voda z vedrice, luknjice in da so bile na gredlju, na kterega je bilo namotano vože, vreze. Ko pride neka žena po vode, jo vpraša Izidor, kako so se napravile luknjice v kamenu in od kod pridejo one zareze na gredlju. Žena mu razloži, da je luknjice v kamen napravila od vedrice kapljajoča voda in zareze na gredlju pa je izdrvalo vože. In glej! Ta naravna prikazen je dala mlademu Izidorju z nova pogum; rekel je sam pri sebi: „Če je dobil trdi kamen po kaplja-joči vodi luknjice in je napravilo vože po omotavanju trdemu lesu vreze, kolikor bolj morem jaz doseči s pomočjo božjo in z lastno pridnostjo, da bom napredoval v znanosti od dneva do dneva.“ Ta misel ga je osrčila toliko, da se je takoj vrnil v Sevilo in se lotil z veliko gorečnostjo učenja. Napredoval je v vseh vedah, postal je učenjak, naposled nadškof sevilski in sv. Cerkev ga prišteva cerkvenim učenikom.⁵⁾

„Gutta cavat lapidem⁶⁾, non vi, sed saepe cadendo.“ „Kaplja izvotli kamen, ne z močjo, ampak s kapljanjem.“ Le redko se posreči človeku na prvi hip to, za kar se poganja in navdušuje. Marsikteri trud je v začetku brez sadu in najboljši nameni se izjalovijo. Toda kmet ne neha orati in sejati drugo leto, če mu je prejšnje leto pobila toča ali mu ugonobila zima dela trud, marveč še dela s toliko večjim naporom, ker upa, da se mu bo obneslo novo leto. To mora veljati pri vsakem podje'ju, v vsaki službi

¹⁾ Hammerstein, 97. — ²⁾ Glaser, IV. 99. — ³⁾ ib. III. 2. 208. — ⁴⁾ Rudow, 179.
— ⁵⁾ Donin, II. 402. — ⁶⁾ Ovid ex Ponto, 4. 10. 5.

in v vsakem stanu, kajti „življenje ne da smrtnikom ničesar brez velikega napora.“¹⁾

Še veliko bolj velja to o človeku, ki teži po višjih vzorih, bodisi da bi postal učenjak, ali umetnik, ali strokovnjak v odgoji mladine, ali junak na polju človekoljubja. Kolikor višje so dobrine, po katerih hrepeni duh človeški, toliko težje so tudi ovire, katere mora premagovati. Toda „kaplja izvotli kamen, ne z dvehkratnim, ampak z večkratnim kapljanjem, tako človek postane moder, ne z dvehkratnim, ampak večkratnim branjem.“²⁾

O Demostenu nam pripovedujejo zgodovinpisci junaške čine, po katerih se je likal za največjega grškega govornika. Večkrat je nastopil kot govornik, pa moral je vsakokrat, preden še je govor končal, oder zapustiti zaradi posmehovanja poslušalcev. Upanje, postati kedaj govornik, mu je splavalo po vodi. Toda po starčeku Evnomu osrčen in po glumaču Satiru podučen, se odloči k težavnim vajam. Imel je namreč napako, da ni mogel izgovarjati pismenke „r“; glas je bil medel in vzdigoval je ramo, da ga je bilo smešno gledati in nestrpnost poslušati. S kamenčkom na jeziku se je vadal izgovarjati „r“ in ob šumečem morju je krepil s kričanjem svoj glas. Podal se je v podzemeljsko sobo in pred ogledalom je likal kretanje telesa in postavljaj se je pod viseč meč z golo ramo, da se je vsakokrat ranil, ko jo je vzdignil. Da pa bi prezgodaj ne končal svojih vaj, dal si je glavo na pol obriti. Po dolgotrajnem trudu prikazal se je zopet v javnosti in ljudstvo, ki se mu je nekdanj posmehovalo, mu je sedaj ploskalo in občudovalo njegovo spretnost v govorjenju.³⁾

Nekaj sličnega beremo o parlamentarcu Disraelu. Ko je prvokrat govoril, so se mu poslušalci skoraj pri vsakem stavku smejali. Pa to ga ni prestrašilo, ampak rekel je ob koncu neuspešnega govora: „Marsiktero reč sem že večkrat začel, pa nazadnje jo vendar srečno dovršil. Sedaj se sicer vsedem, ker me nočete poslušati, pa prišel bo čas, ko me bode poslušali s pazljivostjo.“ In res! Trudil se je, da je spoznal svoje pogrške in jih odstranil in potem je zopet nastopil, ali poslušalci so strmeli vsled velikanskega vtisa.⁴⁾

Koliko premore srčen človek, kterega žene čista ljubezen do bližnjega, posebno pa do mladine, nam kaže Don Bosko, ustanovnik Salezijancev. Otrok revnih starišev, boril se je mladostna leta s težavami in postal je duhovnik. Neki dan naleti v Turinu, ko gre maševati, na dečka, ki mu razodene, da nima več ne očeta in ne matere in da še ni sprejel nobenega poduka, tudi v glavnih krščanskih resnicah ne, pa da je njegova srčna želja se učiti, da bi se ga le kdo usmilil. Pri tej priložnosti se zbudi v D. Bosku misel, zbirati okrog sebe zapuščene dečke, jih podučevati, voditi, kratkočasiti in iz njih izgojiti poštene rokodelce.

Oni revni deček, kterega je prvega sprejel 8. dec. 1841 l., se je zval Jernej Garelli in D. Bosko ga je imenoval „prvi kamen“ svojega oratorija. Število takšnih dečkov, ki so po dne delali, zvečer se pa zbirali krog njega,

¹⁾ Nil sine magno vita labore dedit mortalibus. Hor. S. 1. 9. 59.

²⁾ Gutta cavat lapidem non bis sed saepe cadendo: Sic homo fit sapiens, bis non sed saepe legendo. „Il candelajo.“ Giord. Br. III. 6.

³⁾ Annegarn, II. d. 238.

⁴⁾ Wetzl, Leitst. 163.

da jih je podučeval in jih kratkočasil v nedolžnem razveseljevanju, je kmalu narastlo na sto. Toda ubogi Bosko ni imel prostorov, ne denarja. Prostore si je izprosil ali pa najel za mali denar, pa hitro so se ga povsoli naveščali, ker so bili dečki preglasni. Poleg tega še je smatrala policija celo družbo za nevarno. V nobeni hiši ni več dobil prostorov, za to je najel travnik v Valdóccu, turinskem predmestju. Tukaj so se dečki po nedeljah zbirali, tukaj jih je spovedaval, od tod vodil skupno v cerkev k sv. maši in k bornemu zajuterku in potem na travnik, kjer so v poduku in v razveseljevanju prebili celi dan. Toda tudi ta travnik so mu vzeli in mu odtegnili majhno plačo, s katero je vsaj za silo poravnal stroške. In kaj sedaj? — Svetovali so mu, naj dečke odpusti, izvzemši dvajset. Ali on, izročivši svojo blago podjetje božji previdnosti, odgovori pogumno: „Imeli še bomo veliko hišo, v katero se bodo sprejemali vsi dečki, ki se oglase, in delavnice bodo tamkaj, da se bodo učili vsa rokodelstva, vrtovi bodo zraven, v katerih bodo igrali otroci, cerkev bo tam, kjer se bo molilo in šola, kjer se bo podučevalo.“ In ni se varal. Kmalu na to mu pride nekdo ponujat škednja, kjer bi naj zbiral svoje ljubljence. Tistega je po mogočnosti uredil tako, da je celo smel tamkaj opravljati božjo službo. Ko je imel prvokrat sv. opravilo 1846. l., na velikonočno nedeljo, bilo je navzočih 700 dečkov. Od zdaj naprej mu je pomagala njegova blaga mati. Nekega večera prihiti k njemu deček od dežja ves premočen in upehan. Smilečna mati takoj zakuri, da bi se deček posušil in segrel, mu skuha večerjo in pripravi posteljo. In ta slučaj je pripravil Boska, da je ustanovil dom za zapuščene dečke ter ga imenoval „oratorij sv. Alojzija.“ Ustanovil je štiri družbe v blagor trpečega človeštva, ki delujejo med moško in žensko mladino in že za čas njegovega življenja je bilo nad sto tisoč otrok v skrbi njegovih družb in do 25.000 dobro izgojenih mož je prihajalo vsako leto iz njegovih vzgajališč. Ko je leta 1888 umrl, je imela njegova blažena ustanova čez štiri sto vzgajališč za zapuščeno mladino obojega spola. — Pa odkod je jemal sredstva? Res čudna so pota božje previdnosti! Minister Ratazzi, ki je v svojem sovraštvu do sv. cerkve pregnal vse duhovne redove iz sardinskega kraljestva, dovoli loterijo v prid Boskove naredbe. Sam ga spodbuja, da ustanovi duhovno družbo mož, ki bi nadaljevali začeto delo in hvali njegovo učbo. Bosko ustanovi glavno družbo Salezijancev, ki sedaj tako plodonosno deluje po celem svetu. Veliko težav je imel Bosko, preden je postavil poslopje, kakoršnega je potreboval. Božja previdnost mu je po velikih izkušnjah preskrbela dobrotnikov in tako je dosegel po svoji srčnosti in vztrajnosti in zaupanju v božjo pomoč blagi smoter, po katerem je težilo njegovo usmilečno srce.

Slednjič še srečamo en napotljaj, ki zavira naše delovanje ali ga morebiti celo pretrga, če nimamo srčnosti dovolj, do ga naglo preskočimo in to je sodba sveta o našem delovanju.

Kaj rado se zgodi, da nočejo pripoznati ljudje zaslug, ki si jih kdo pridobi, bodisi, da jih ne vedo prav ceniti, bodisi, da zaslužnim delom podtikajo slabe namere, ali, kar se še gosteje zgodi, da njih vrednost manjšajo iz nevoščljivosti. Vendar blagega srca kaj takega ne prestraši; saj nas ne sme gnati k delovanju kot prvi nagib častitljivost, ampak ljubezen do Boga in do bližnjega, blagor domovine in častitljivost in visok namen službe, katero opravljamo.

Pred očmi moramo imeti dejstvo, da ima vsako dobro delo dvojno vrednost, za večnost in časnost. Pred Bogom ni pozabljeno nobeno delo: „Poznam tvoja dela in tvojo vero in ljubezen, tvojo službo in tvojo potrpežljivost“¹⁾ in tudi plačilo bo sprejel vsak po svojih delih: „Prišel bo Sin človekov v častí svojega Očeta se svojimi angeli in takrat bo podelil vsakemu po njegovih delih“²⁾ „in sicer tistim, ki iščejo v stanovitnem opravljanju dobrega slavo, čast in neumrljivost, večno življenje.“³⁾ Tudi pozabljeno ne bo njegovo ime, kajti „v večnem spominu ostane pravični.“⁴⁾

Prišel bo pa tudi čas, ko bodo ljudje čislali časno vrednost našega truda in delovanja, da celo, ko bodo sovražniki in nevoščljivci morali pripoznati naše zasluge.

Fokijon, slavni atenski vojskovodja, ki je v petinštiridesetih vojskah zmagoslavno zapovedoval, bil je od nevoščljivcev po krivem zatožen in kot sovražnik domovine od preslepljenega ljudstva obsojen k smrti. Ko ga nekdo vpraša v ječi, če še ima kaj sporočiti svojemu sinu, odgovori: „Da, povej mu, naj se zaradi mene nikdar ne maščuje nad Atenci, če bi mu to tudi bilo lahko mogoče.“ Tudi njegovemu truplu so odrekli na domači zemlji grob; prijatelji so ga sežgali v Megari in izročili pepel njegovi ženi, která ga je zagrebla v lastni hiši, rekoč: „Tebi, sveto mesto, zaupam ostanke pravičnega moža. Ti ga boš izročilo očetovemu grobu, ko se bodo spametovali Atenci.“ In res! Kmalu so z grevanim srcem spoznali svojo lahkomišelnost ter postavili Fokijonu bronast spomenik, njegove krivične tožilce pa so usmrtili.⁵⁾

Blagega Kolumba so črnili nevoščljivci na vso moč in prilizljivci Bobadila ga je dal, ko je bil na tretjim potovanju na otoku Hajti, brez povoda vkovati v verige in kakor hudodelca peljati na Špansko. Ko mu poveljnik ladje hoče odvzeti verige, Kolumb ne privoli, rekoč: „Moj kralj mi je zapovedal se podvreči povelju Bobadilovemu. V imenu kraljevem sem bil vkovan, le povelje kraljevo me more zopet osloboditi. Voljno bom nosil te verige in spominjale me bodo vedno na plačilo, katero sem sprejel za zasluge.“ Res ga je dal kralj hitro oprostiti, ko je zvedel za zločinstvo in ga je ljubeznivo sprejel. Še četrto potovanje je napravil Kolumb v blagor domovine, ne da bi prejel kako plačilo. Še le po smrti so se ga začeli spominjati s hvaležnostjo.⁶⁾

Vrednost, delavnost in vpliv posameznega človeka se učijo ljudje še le takrat prav spoznavati, ko so ga zgubili. Takrat pogrešajo njegovo spretno roko, njegove merodajne nasvete in njegovo vsestransko skrb in modro vodstvo. Kar so prej malo cenili, spregledali ali zasmehovali, to najdejo sedaj v marsikterem oziru nedomestljivo.

Kdor se je v svojem življenju poganjal za blago in sveto reč, kdor ni iskal sebe, ampak časni in večni blagor bližnjega, ta lahko o sebi reče: „Exegi monumentum aere perennius,⁷⁾ „postavil sem si spomenik, trpežnejši od broná.“ In če bi se ga tudi nihče ne spominjal, je prepričanje, da je vestno porabljal dušne in telesne moči v svojem poklicu, plačila dovolj. Kdo je

¹⁾ Skr. raz. II. 19. — ²⁾ Mat. XVI. 27. — ³⁾ Rim. II. 7. — ⁴⁾ ps. 111. 7. —

⁵⁾ Annegarn, II. 245. — ⁶⁾ Schwartz, Biog. Gesch. II. d. 175. — ⁷⁾ Horaz. Od. III. 1.

postavil spomenike onim misijonarjem, ki so prvi prehodili različne dele sveta in podučevali z nepopisljivim trudom ljudi in so bili prvi pionirji vesoljne prosvete? Ktere knjige omenjajo blage učitelje, ki so podučevali brezomikane pradede evropskih narodov v prvih potrebnih znanostih, ki so gojili vede in umetnosti in bili edini pokrovitelji teh nebeških prikaznij? Kje se proslavljajo blage osebe, ki so ustanovljale hiše milosrčnosti in človekoljubja, katerih dobrote še uživajo potomci poznejšnih stoletij? Noben napis ne bo naznanjal imen onih junakov in junakinj, ki delujejo dandanes med divjimi narodi raznih delov sveta, ki strežejo po boleniščnicah in sirotišnicah, ki se trudijo po šolah z edino željo, pomagati trpečemu človeštvu.

Toda ta srčnost ima večni odsvit in sloni le na temelju sv. vere, zato tudi ne izmre. Kakor je bila „kri mučenikov seme novih kristjanov“ (Tertulijan), tako zbujejo izgledi nesebične srčnosti nov naraščaj.

„Non omnis moriar“,¹⁾ „ne bom popolnoma umrl“, tako si sme reči vsak značajan človek. Če tudi telo umre, njegov duh živi naprej in deluje med ostalimi po naukih, vzgledih in delih ter prinaša stoteren sad.

¹⁾ Hor. Od. III. 30, 6.

Jakob Kavčič.

Popravki :

str. 19,	vrsta 12	žival	nam. živalj.
„ 26,	„ 24	kakor	„ kako.
„ 31,	„ 20	Julijan	„ Julian.
„ 44,	„ 2	srebrn	„ srebern.
„ 44,	„ 18	sprejela	„ sprejele.
„ 45,	op. ¹⁾	<i>Ἐγγειρίδιον</i>	<i>Ἐγγειρίδιον.</i>
„ 46,	vrsta 33	naravne	„ nravne.
„ 48,	„ 7	zvečer	„ večer.
„ 49,	„ 14	svoje	„ svojo.